

BJØRNSTJERNE BJØRNSON

LIPUT LIEHUMASSA

Bjørnstjerne Bjørnson

Liput liehumassa

«Public Domain»

Bjørnson B.

Liput liehumassa / B. Bjørnson — «Public Domain»,

Содержание

BJÖRNSTJERNE BJÖRNSON	5
VANHASTA ASIAKIRJASTA	7
1	7
2	13
JOHN KURT	19
1	19
2	21
3	24
4	26
5	32
6	36
ERÄS PUHE	39
1	39
2	43
Конец ознакомительного фрагмента.	48

Bjørnstjerne Bjørnson

Liput liehumassa

BJÖRNSTJERNE BJÖRNSON

_Norjan kirjallisuus keskittyy ulkomaalaisen mielessä tavallisesti melkeinpä vain kahteen suureen nimeen, Bjørnsoniin ja Ibseniin. Samalla kuin nämä voimakkaat ja itsenäiset miehet kohottivat maansa kirjallisuuden maailmanmaineeseen, heidän mahtava herätystyönsä mitä hedelmällisimmin pääsi vaikuttamaan monilla muillakin aloilla. Erityisesti Bjørnson sytyttävänä puhujana ja taistelua pelkäämättömänä sanomalehtimiehenä joutui sängen tehokkaasti ottamaan osaa myös isänmaansa valtiollisiin ja yhteiskunnallisiin asioihin.

Martinus Bjørnstjerne Bjørnson syntyi papin poikana joulukuun 8 p: nä 1832 Kviknessä Hedemarkissa. Koulunkäyntinsä hän aloitti kotipaikkakunnallaan, mutta hänet lähetettiin sittemmin Molden kaupungin keskikouluun. Oppiminen sujui aika huonosti, sillä paljon enemmän kuin koulutehtävät tuota vilkasta, hilpeätä ja tarmokasta poikaa viehättivät historialliset romaanit, seikkailukertomukset ja uljaat viikinkisadut. V. 1849 Bjørnson erosi Molden koulusta ja meni sitten Kristianiaan jatkamaan opintojaan Heltbergin "ylioppilasleipomossa", jossa tutustui mm. Ibseniin ja Vinjeen ja josta tuli ylioppilaaksi v. 1852.

Yliopisto-opinnot päättyivät melkein alkuunsa. Bjørnson tunsu tehtävänsä olevan muilla aloilla. Hän herättikin pian huomiota sanomalehtimiehenä ja myös teatterinjohtajana. Vähitellen hän siirtyi suorittamaan varsinaista elämäntehtävänsä kirjailijana kuitenkin koskaan luopumatta politiikastakaan. Erityisen tehokkaasti Bjørnson saattoi vaikuttaa puheillaan, sillä hänen mielikuvituksensa rikkaus, hänen hehkuva innostuksensa ja hänen sanojensa tenhoava kauneus valloittivat vastustamattomasti penseimmätkin kuulijat.

Laajentaakseen näköalojaan Bjørnson teki useita ulkomaanmatkoja aina Etelä-Eurooppaa ja Amerikkaa myöten. Hän kävi Suomessakin, ja aina sorrettujen puolesta taistelevana hän rohkeasti esiintyi Suomen oikeuksien puolustajana Venäjää vastaan.

Bjørnson sai elämässään kokea paljon vastustusta, mutta myös runsaasti myötäkäymistä. Hänen osakseen tulleista lukuisista kunnianosoituksista mainittakoon tässä vain, että v. 1863 suurkäräjät myönsivät hänelle runoilijaneläkkeen – ensimmäisen Norjassa – ja että tunnustus Ruotsin taholta tuli Nobelin palkinnon muodossa v. 1903. – Bjørnson kuoli huhtikuun 26 p: nä 1910 Pariisissa.

Kirjallisessa tuotannossaan Bjørnson aluksi käsitteli historiallisia aiheita (mm. näytelmissä "Taistelujen väliajalla", "Ontuva Hulda", "Sverre kuningas", "Sigurd Stembe", "Sigurd Jorsalfan") ja loi muutamia ihanteellisia ja samalla todellisuudentuntuisia etevä kansanelämän kuvauksia (mm. suomennetut "Päivärinteen Synnöve", "Arne", "Iloinen poika", "Kalatyttö", "Morsiusmarssi"). Mutta 1870-luvulla hän ryhtyi käsittelemään, etupäässä näytelmissä, nykyaikaisen yhteiskunnan ja moraalin probleemeja. Hänen tuotannossaan on nyt läpikäypänä piirteinä tinkimätön totuuden vaatimus. Valtiollisen ja liike-elämän monet epäkohdat hän räikeästi vetää julkisen tarkastelun alaisiksi (näytelmissä "Toimittaja", "Konkurssi", "Kuningas", "Uusi järjestelmä", "Paul Lange" ja "Tora Parsberg"), ja myös yksityiselle ihmiselle hän puhuu vaativan velvoittavasti. Jokaisen on ymmärrettävä elämän vastuullisuus, kaikessa on pyrittävä puhtauteen, miehen on siveellisyydessä täytettävä samat mitat kuin naisen, ja nainen saakoon kehittää itseään yhtä vapaasti kuin mies (romaanit "Liput liehumassa", näyt. "Leonarda" ja "Hansikas"). Uskonnon piirissä liikkuvat Bjørnsonin paras näytelmä "Yli voimain" ja romaanit "Jumalan teillä", jossa tekijä selvittelee omaa kristillisyydenkäsitystään.

Aivan erikoista huomiota ansaitsee Björnsonin lyriikka. Se on raikkaan, nuorekkaan inspiraation synnyttämää, korutonta, havainnollista ja elävää, ja monien mielestä Björnson onkin päässyt suurimpiin taiteellisiin tuloksiin juuri lyriikassaan._

VANHASTA ASIAKIRJASTA

1

"Kartano" ja sen asujat

Kartano oli todennäköisesti muodostunut samaan tapaan kuin useimmat muutkin suurtilat kaikissa maissa ja kaikkina aikoina, väkevän oikeudella. Kenties enemmän tai vähemmän väkinäisillä naimiskaupoilla ja rehellisillä, ostoilla, mutta kenties myöskin juonien, petosten ja muiden halpamaisuuksien avulla; emme sitä enää tiedä.

Kaksisataa vuotta takaperin se oli suunnaton maatila. Päätulus oli silloin kuten nytkin kaupungin yläpuolelle kohoavalla metsäisellä vuorenrinteellä. Koko kaupungin näkee sieltä, sekä tällä puolen satamaa sijaitsevan vanhan kaupungin että tuolle puolen hiekkaniemelle syntyneen uuden asutuksen. Niemi suojaa satamaa mereltä päin, mutta ei ole kuitenkaan avointa ulappaa vastassa; ulkopuolella on saaria ja särkkiä, joiden välissä on kaupungin kaksi pääsyalmea, pohjoiseksi ja läntiseksi väyläksi nimitettyä. Kaikki tuo näkyy "Kartanoon", samoin kuin laaja merenselkäkin. Edelleen näkyy oikealla joki, joka vaahdoten vyöryy satamaan savikumpujen lomitse. Aikoinaan joki ja kaikki sen suulle rakennetut laitokset olivat "Kartanon" omaisuutta, vieläpä koko kaupungin alue, saaret ja rannikko molemmin puolin. Siihen kuuluivat joen ylävarreltakin alemmat rinteet ja metsät. Kaksisataa vuotta takaperin oli asiain laita näin.

"Kartanon" päärakennus on iso muurikivitalo, jonka yläpuolelle kohoaa lyhyt, tylppä torni. Oikealla siihen liittyy pitkä sivurakennus, mutta kumma kyllä ei vasemmalla. Takana on joukko vanhoja muurikivisuojia, kuten talli, navetta ja sen sellaisia, sekä palvelusväen tupa. Talon pääportaissa – jotka ovat kooltaan todellinen paasivuori – on puoliympyrässä askelmat laidasta laitaan. Niiltä johtaa juhlallinen puistokuja aina torille asti, kumpaisellakin sivullaan korkea kiviaita, joka reunustaa sitä melkein perille saakka, sillä niin pitkälle ulottuvat puistokujan kahtia jakamat kasvitarhat. Ketoa viljelmien molemmin puolin, niiden ja kaupungin välillä samoin. Rakennusten yläpuolella vuoren kupeella lehtimetsää, jossa havupuut ovat kuitenkin jälleen aloittaneet hiljaisen taistelunsa. Aikoinaan on nimittäin havumetsä yksinään vallinnut vuorta.

Kuka on tehnyt nämä suuret raivaukset, pystyttänyt nämä jyhkeät suojat? tulee kysyneeksi nähdessään ensi kertaa "Kartanon" rakennukset ja tilukset.

Jo kolmattasataa vuotta takaperin, vuoden 1660 vaiheilla, muuan saksalainen laivuri, Kurt nimeltään (silloisen kirjoitustavan mukaan Curt), ensi kerran poikkesi tuonne satamaan laivalla, jonka hän siellä maalautti uudestaan ja takiloitsi toisin, arvattavastikin tehdäkseen sen tuntemattomaksi. Nyt tiedämme, että hän oli silloin aikoja sitten karkotettu isänmaastaan *väkivallan* takia ja että hän oli suurta saksalaista ruhtinassukua, jolla vieläkin on kuuluisa nimi; sitä ei tarvitse tässä mainita. Hän esittäisi Curtina, ristimänimellään. Hän ei ollut siellä pitkäkään aikaa oleillut, kun jo kosi "Kartanon" tytärtä ja perijätärtä, eikä hän häikäillyt, kuten alempana kerrotusta nähdään.

Se oli jalosukuinen neiti Ingeborg Klauntytär. (Seuraan tästä alkaen sananmukaisesti erästä kaupungista ja erittäinkin kartanosta laadittua kuvausta, jonka on edellisen vuosisadan alkupuolella kyhännyt sikäläisen Sancta Marian kirkon vanha suntio ja kanttori.) Hän pujahteli piiloon pimeille ylisille, alas kellareihin, navettaan ja talliin, tai pakeni hakaan ja metsään, joka kerta kun mahtipontinen ulkomaalainen laivuri Curt tuli kosiokäynnille. Sillä silloin tämä tavallisesti oli pöhnäpäissään. Jalosukuisen herra Klaus Matiaksenpojan piti toimittaa hänelle olutta kellaristaan ja tarita, mitä hän suvaitsi muuta pyytää, ja jälkeensä Curt löi hänet melkein vaivaiseksi, kun herra Klaus ei voinut hankkia neitiä puheisille hänen kanssaan, ja hätyytteli kaikkia talossa eläjiä. Ja hän vannoi, että jos joku rohkenisi tavoitella neitiä avioaimokseen, siltä hän niskat nurin vääntäisi,

samaten kuin neidiltä itseltäänkin ja hänen suvultaan, jos neiti olisi kenellekään muulle kuin hänelle suosiollinen. Ja Hans Fürstiä, joka asui torin laidassa vastapäätä Sancta Marian kirkkoa ja jonka sanottiin kulkevan neidon kotona kosima-aikeissa, Curt pitkäperjantain aamuna Hansin asuntoon tunkeutuneena tämän vielä vuoteellaan maatessa suomi tukevalla raipalla niin surkeasti, että Hans kauan jälkeensä virui verissään. Hans Fürst ei enää saanut olluksi kaupungissa, kun Curt saapui sinne laivoineen, niinkuin hän tästä lähtien useasti teki. Samaten ei voutikaan, herra Bernhard v. Klüwer, joka tahtoi häntä ojentaa. Uhitellen Curt laski laivansa vouden talon kohdalle; laivoja oli hänellä silloin kaksi, ja kanuunia ja paljon väkeä. Eikä vouti hirvinnyt enää mennä ulos yksinensä eikä rohjennut virkaansa toimittaa, vaan matkusti pois ja jäi sille tielleen. Niin meni hyvinkin vuosi, ennen kuin virka jälleen täytettiin. Mutta siihen pantiin saksalainen, joka oli Curtille kaikin tavoin mieliksi. Entinen vouti sai muualla viran.

Curtista kerrottiin yleiseen, että hän oli rosvouksella saanut ensimmäisen laivansa Pohjanmerellä. Sitten hän purjehti kahdella laivalla, ja ihmiset pitivät varmana, että hän sen toisenkin oli anastanut. Mutta hänen väkensä oli siitä visusti vaiti, eikä kukaan tehnyt hänelle siinä asiassa mitään. Mutta seuraavalla tavalla hän neidin sai:

Hänen korkean ylhäisyytensä käskynhaltija Ulrik Frederik Guldenlöven kirjuri tuli tuomaan käskyä kaikkivaltaiselta, kaikkeinarmollisimmalta kuningas Frederik Kolmannelta, nyttemmin korkeanautuaasti nukkuneelta Herrassa, jalosukuiselle Klaus Matiaksenpojalle kartanossa ja kaupungin hyville asukkaille, neuvoskunnalle ja porvareille, heidän pitääkseen huolta siitä, että laivuri Curt, joka oli korkeata Saksanmaan aatelia, saisi arvoisan neitsyen Ingeborg Klauntyttären aviovaimoksensa, ja hallitsija lupasi heille kuninkaallisen suosionsa ja erityisen suopeamielisyytensä, jota herra Curt oli lakkaamatta nauttinut. Silloin tapahtui kuninkaan tahto. Kirjuri oli tullut Sören Rasmussenin purrella Oslostä ja oli saksalainen, osaten vain välttävasti tanskaa. Hän vaati uhkeata vastaanottoa, jonka saikin, sillä hänet majoitettiin raatihuoneelle ja pyydettiin viipymään yli häiden sekä sillävälän käyttämään erinäisten kaupungin porvarien vieraanvaraisuutta.

Häät vietettiin hyvin prameasti, mutta monin karvain kyynelin neiti Ingeborgin puolelta, niinkuin myös Klaus Matiaksenpojan, joka tiesi nyt hyvien päiviensä olevan mennyttä. Mutta häpäivänä tuli Curt humalaan, ja silloin hän yltyi huitelemaan kirjuria, ajaen hänet pois pöydästä, koska hän ei muka ansainnut istua kunniallisten miesten ja heidän naistensa parissa. Sillä hän ei ollut mikään käskynhaltijan kirjuri, vaan karannut parturinkisälli pahainen, joka oli ollut palveluksessa Curtin langolla Pommerissa. Mutta parturi pakeni niemelle ja sieltä pohjoiselle saarelle, mistä kirkui itsensä erääseen ohipurjehtivaan laivaan. Häät loppuivat siihen paikkaan, mutta siitä Curt vähät välitti, sillä morsiamen oli hän nyt saanut.

Näin se kävi: Laivuri Curt oli ollut Oslossa ja siellä tavannut jonkun holsteinilaisen Georg v. Bregentvedtin, joka oli ratsumestari ja autteli käskynhaltijaa sotatoimissa. Mutta Georg v. Bregentvedt ja Curt tunsivat toisensa Saksan ajoilta, ja tämä Georg oli sukkelatuumainen kelmi, ja hän auttoi Curtia siinä konnankoukussa. Parturin he saivat kätyrikseen.

Vanha Klaus Matiaksenpoika matkusti heti Köpenhaminaan valittamaan asiaansa kuninkaalle, jonka luona kolmasti saikin *audiencen*, ja kuningas vihastui joka kerta kovasti, mutta kaiketikin taas unohti sen muiden asiain tähden, sillä Curtilla oli maanmiehiä hovissa. Sillävälän loppuivat ne rahat, jotka Klaus Matiaksenpoika oli varustanut matkaansa, ja Curt oli ottanut kartanon ja kieltäysi lähettämästä hänelle lisää, samalla uhaten kosta jokaiselle, joka häntä auttaisi. Kun Klaus Matiaksenpoika sitten sai tyttäreltään erään jahtilaivurin välityksellä salaviihkäa lähetetyn kirjeen, että hän nyt kantoi lasta, mutta että Curt haki muun naisväen seuraa sekä kartanossa että kaupungilla, ei hän enää katsonut kannattavan pyrkiä kotiin. Eikä kukaan hänestä sen koommin kuullut. Klaus Matiaksenpoika oli tanskalaista sukua ja kelpo mies.

Kartano oli siihen aikaan tavattoman laaja herrastila lisineen ja etuisuuksineen, omistaen joenkin rantamainensa monta penikulmaa yläjuoksulle päin, metsän ja talot. Ja Curt laittoi jokitöyräälle suuren tiilitehtaan ja kutsui paljon hollantilaisia. Sitten hän perusti niinikään

laivaveistämön, joka on ollut kaupungille suureksi hyödyksi. Hän rakennutti myös hyvin merkillisen sahalaituksen, jollaista ei ollut täällä päin koskaan ennen nähty.

Edelleen hän matkusti kuninkaan luokse, joka silloin oli suurivaltaisain perintöruhtinas ja herra, kuningas Kristian Viides, nyttemmin autuaasti nukkunut, tämän hovissa mahtavien, ylhäisten maanmiestensä avulla päästäkseen kuninkaalliseen suosioon ja ystävyYTEEN. Hän saikin moniaita kertoja *audiencen* ja miellytti kuningasta suurella voimallaan kuin myöskin koko olenollaan. Hän sanoi kuninkaalle alamaissimasti olevan entismuistoisena tapana, että jos kuningas armollisuudessaan saapuisi näille seuduille, hän ottaisi asuntonsa kartanosta. Kaksi kuningasta oli ollut siellä yötä, korkeanautuas kuningas Kristian Neljäs kahdestikin, ja hän nöyrimmästi odotti itselleen samaa suosiollisuuden osoitusta. Kuningas ei sitä evännyt. Mutta Curtin tarkoituksena oli täten päästä takaisin niihin aatelisiin oikeuksiin, jotka häneltä oli isänmaassaan tuomittu menetetyiksi. Ja hän matkusti kotiin ja päätti korkeudessaan, että vanha kartanorakennus, vaikka olikin kaikin puolin erinomainen asumus, tilava ja uljas, kuitenkin revittäisiin ja sijalle rakennettaisiin linna kuninkaan kunniaksi hänen majasteettinsa saapumisen varalle.

Ja hän ryhtyi heti tuumasta toimeen. Mutta kun hän tällöin halusi Hans Fürstin taloa torin laidassa vastapäätä Sancta Marian kirkkoa, nimittäin asuakseen siinä uuden linnan ollessa rakenteella, hän karkotti mainitun Hansin sieltä siihen asti, kunnes linna olisi katon alla. Tämä kävi seuraavasti. Hän kielsi merimiehiä ja käsityöläisiä ja kalastajia ostamasta häneltä ainoatakaan korttelia tai unssia taikka kyynärää, sillä Curtilla oli ollut alhainen kansa puolellaan aina siitä saakka, kun hän oli kaupunkiin tullut. Hurjaluontoiset merenkyltäjät ja heidän kumppaninsa eivät ole kuin maallaeläjät. Ne palvovat niitä, joilla on heihin valtaa. Ne ovat, ne ja niiden esi-isät, antaneet kurmoittaa itseään laivassa ja maissa. Ne eivät viihdy, ellei niitä komennella ja sätitä ja mukiloida ja elleivät ole avittamassa laivurin riihatonta eleskelyä.

Mutta lisäksi oli Curt samaan aikaan antanut niille vuoren vapaasti asuttavaksi, niin monelle kuin sieltä vain joka taholla sijaa löytyisi, sekä halvalla rakennustarpeita, niin että vuorella nyt on kokonainen kyläkunta, joka näkyy kauas jokaiselle satamaan purjehtivalle laivalle. Ylimmälle kohdalle ovat luotsit rakentaneet itselleen tähystyskojun.

Voidaankin sanoa, etteivät Curt ja hänen sukunsa ilman tätä kaupungin alhaisen suosiota ikinä olisi vallinneet ja elämöineet, niinkuin ovat aina tähän päivään asti menelleet. Mitä törkeämpiä väkivallan töitä he tekivät, sitä korkeammalle he kohosivat rahvaan silmissä, sillä siltä kannalta se ottaa asiat. Kaikki rikkomuksensa sai siis Curt huoletta jättää korvaamatta. Hän ei koko elämänsä aikana antanut mitään sovituksia kenellekään! Ihmisillä on vielä hänen jälkeensä muistissaan se sanantapa, jota hän käytti, milloin joku vaati hyvitystä: 'Minä sinulle antamas korvausta persauksistani, senkin *verdammte bauer-kollo!*' Sillä hän ei milloinkaan puhunut kieltämme oikein, ja *bauer-kolloksi* haukkui hän jokaista, johon hän suuttui. Hänen maassaan nimittäin kuulutaan syvästi halveksittavan talonpoikaa, melkein pä pidetään elukkana; hän ei ollenkaan omista taloa taikka maata, vaan tekee työtä herralle, hän ja hänen koko perheensä. Ne eivät siitä pääse ennenkuin kuollessaan; ja niinhän on Tanskassakin.

Mutta mitä sanottuun Hans Fürstiin tulee, niin hänellä ei ollut mitään muuta kuin kaupansa, joten hänen oli täytymys siirtyä toiselle puolelle toria Siegfried Brandenburgin vanhaan taloon, vasemmanpuoleiseen rakennukseen, sillä niitä oli kaksi. Ja siellä hän oli, kunnes Curt muutti ylös linnaansa.

Sellaisena kuin se nyt on, ei se ole kokonaan Curtin työtä. Hän ei ole rakennuttanut isoa oikeanpuolista sivurakennusta eikä tilavia ulkosuojia. Eikä hän myöskään ole muurauttanut kasvitarhan kiviaitoja ne ovat hänen poikansa jäljiltä. Mutta ison asuinrakennuksen sekä portaikon ja tornin hän on rakennuttanut, ja muurien välisen puistokujan on herra Curt laitattanut, sillä ennen oli siinä vain tie, eikä tämä mennyt suoraan, vaan kasvimaan ulkopuolitse oikealle, kuten voidaan vieläkin osoittaa. Niinikään ovat puut tämän suuren puistokujan molemmin puolin Curtin itsensä istuttamia jok'ainoa, sillä hänellä oli taitava käsi sellaisessa, niinkuin hän itsekin hyvin tiesi. Siten

on myös suurin osa kasvitarhaa, sellaisena kuin se nyt on molemmin puolin, hänen istuttamaansa, ja hän tuottati Hollannista monia uusia ja kalliita puita, yrttejä ja kukkasia, joista hänen mielisairas vaimonsa sai viihdykettä, silloin kun hänet laskettiin jaloittelemaan, sillä hän rakasti kukkasia.

Linnan sisuskaan ei enimmältä osaltaan ole Curtin ajalta; sillä mitä hän siitä laittoi, sen teetätti uudestaan hänen poikansa, herra Adler, kuten hänen nimensä oli suuren merisankarin Cort Adlerin mukaan. Curt siinä ikäänkuin naljaili, että nimitti poikansa Adleriksi sitten, kun itse oli ottanut nimekseen Curtin, joten amiraalin koko nimi kääntyi toisin päin. Kuninkaallinen sänky ja muut kuninkaankamarin huonekalut, sellaisena kuin kamaria vielä näytellään, eivät ole Curtista nekkään peräisin. Mitä Curt on siihen hankkinut, se on nyt toisessa huoneessa käytävästä vasemmalle; siinä sängyssä nukkui herra Adler itse. Siellä ovat huonekalutkin. Mutta kuninkaankamariin toimitti herra Adler kaikki uutta Hollannista, jonne hän itse purjehti laivoillaan Köpenhaminasta. Sillä matkallaan hän osti seinäverhotkin, jotka nyt riippuvat kuninkaan huoneessa kuninkaallisen makuuhuoneen vieressä, sekä sen ison karossin [tilavat nelipyöräiset katetut vaunut, tavallisesti "valtionvaunuina" hoveissa. *Suom.*], josta tuonnempaa. Sitä vastoin ovat kaikki kultapuitteiset maalaukset Curtin ajoilta. Ritarisalin taulut ovat jäljennöksiä hänen isänsä linnassa säilytetyistä ja esittävät hänen esivanhempiansa.

Olen tyyten unohtanut kertoa tornista, joka ei valmistunut täydelliseksi, ja miksi se kesken jäi. Ensimmältä rakennustyötä johti lyypekkiläinen mestari. Hän kyllästyi siihen, kun olisi tarvinnut rahaa, ja livisti varkain. Herra Curt viiletti hänen perässään erään tanskalaisen miehen nopeakulkuisella laivalla, joka osui parahiksi olemaan satamassa; mutta hän ei enää tavoittanut karkuria. Toinen tuli Holsteinista tai jostakin sieltä päin. Curtilla oli siihen aikaan luonsa hyvin kaunis naisihminen. Hän oli erään flaamilaisen laivurin vaimo, jonka Curt oli viekoitellut luokseen, enää luovuttamatta häntä takaisin, niin että laivurin oli täytynyt lähteä. Häneen rakastui rakennusmestari, ja toinen vastasi siihen. Silloin herra Curt rusikoitsi heidät kauhistuttavasti ja ajatti alastomina molemmat alas torille. Ne pääsivät sitten turvaan veneellä. Rakennusmestari oli ihan raajarikoksi lyöty. En tiedä, mihin he lienevät joutuneet.

Silloin Curt jätti silleen tornin, joka olikin hyvin vaivalloinen rakennettava. Tuli sana, että kuningas saapuisi sinä kesänä, joten hän laitatti sen yli leveän katon, joka päällystettiin tiilillä tavalliseen tapaan. Sellaisena se on pysynyt, sillä kukaan ei ole siihen sen koommin kajonnut.

Curt oli antautunut ylettömiin kustannuksiin sen suuren kunnian tähden, että hän näkisi kuninkaan kattonsa alla. Silloin oli maatila vielä eheänä. Silloin peitti havumetsä molempia jokirinteitä ja laaksonuomaa niin pitkälle kuin silmä kantoi. Samaten saaria. Toista tuli sitten, kun kauppamiehet ottivat metsän pantista. Mutta tämä panttaus alkoi jo Curtin aikana.

Nyt on kerrottava Curtin elämästä muuten, ensinnäkin, että hänen vaimonsa oli jo hyvin aikaisesta mielenvikainen. Hän oli hieno olento katsella, eikä sietänyt miestänsä, sellaisena kuin tämä oli. Hänet teljettiin sitten sisälle. Takimaisessa kamarissa vasemmalle voimme vielä nähdä hänen jalkainsa kuluttamat kourut oven edessä, mistä hän pyrki ulos eikä päässyt. Niinikään voimme nähdä jälkiä ikkunan rautakangista, jotka Curt siihen asetutti, sitten kun vaimo oli kerran hypännyt alas puutarhaan ja satuttanut itsensä pahanpäiväisesti. Siihen aikaan kun linna oli kaikille avoinna Curtin kuoleman jälkeen ja hänen poikiensa ollessa ulkomailla, silloin saatoimme nähdä, mitä hän oli piirrellyt seiiniin ylt'ympäri, sillä Curt ei ollut huonetta puhdistuttanut eivätkä nekkään, jotka poikien alaikäisyyden ja poissaolon aikana hoitivat kartanoa. Mutta pojat pesetyttivät pois nuo kirjoitukset. Näin ne minäkin, silloin kun ensi kertaa tulin opiskelevaisena tähän kaupunkiin. Ne olivat enimmäiten virren värssyjä kirjasta; mutta oli myös valituksia ja muita sieviä sepitelmiä, jotka sydäimestä tulleina liikuttivat mieltäni. Esimerkiksi pakkasen panemasta karpalosta. Tämä on luonnon hentoisin nähtävä, kirjoitti hän, ja totisesti olen sitä sittemmin useasti ajatellut. Sillä erittäinkin on se totta silloin, kun jänkällä jääriite tekee sulamistansa.

Mutta erään tapauksen mainitsen tässä; se sattui kerran hänen ollessaan terveenä ja istuessaan pöydässä sieur van Geelmuydenin seurassa, joka oli Curtin parhaita ystäviä ja leikkisä mies. Äkkiä

häneen tuli taas pöydässä hulluus, ja hän viskasi veitsensä Curtia kohti, sanoen sinä päivänä jonkun hänelle kertoneen, että Curtilla oli 100 lasta kiertelemässä kaupungilla. Silloin van Geelmuyden virkahti nokkelasti: 'Korkeasti kunnioitettava Ingeborg Curt, kenenkään ei sovi uskoa kuin puolet siitä, mitä pahat ihmiset sanovat.' Sekös pani Curtin ja kaikki vieraat hohottamaan täyttä kurkkua, ja tämän lauseen takia herra Curt lahjoitti van Geelmuydenille, jolle hän muutenkin osoitti suurta *fiducea*, sen talon tulliportin äärestä, joka siellä vieläkin nähdään, – siinä on toinen huonekerta rakennettu lähes kaksi kyynärää ensimmäisen yli, sen talon vieressä, jonka vouti sai. Talolle annettiin noiden *piquante* sanojen tähden nimeksi 'Bon mot' [sutkaus], mistä rahvas on muovannut 'Pummin', kuten nyt koko katua nimitetään.

Tuskin ainoanakaan keväänä ajettiin ylhäällä kartanossa lanta pelloille tai tyhjennettiin keittiötunkio, ettei siitä löytynyt lapsenruumiita. Sillä hän vietti irstasta elämää palvelustyttöjensä ja muiden kanssa, joita hän sai sinne. Kun sitten nyt autuaasti Herrassa nukkunut Kristiansandin piispa, korkea-arvoisa herra maisteri Jersin, oli tulossa tarkastusmatkalle kaupunkiin jonkin aikaa ennen Curtin kuolemaa ja Curt sai siitä vihiä, pyysi hän osakseen sitä armollisuutta, että saisi pitää asunnossaan ja kestityksessään piispaa hänen oleskellessaan täällä, ja sitä ei piispa evännyt. Silloin Curt purjehti eräällä kotona olevalla laivallaan häntä vastaan, ottaen mukaansa papin ja kirkkoneuvoston sekä kuninkaan uskollisia palvelijoita ja porvareita, ja pani laivalla toimeen suuret vieraspidot piispalle, jonka he noutivat naapuripapin luota, tämänkin tullessa matkaan kolmanneksi. Ja he tulivat kaikkiin maihin sellaisessa tilassa, että se vasta oli näky.

Curt otti osalleen piispan, ja heidän tultuansa kartanon portaille asti ja aikoessaan nousta niitä ylös kääntyi piispa sanomaan kaikkien kuullen, että nämä olivat isoimmat portaat, mitä hän oli tässä maassa nähnyt. Siihen Curt vastasi: 'Näillä portailla, teidän armonne, on eräs toinenkin ominaisuus; sillä ylös niitä on noussut useampia neitsyitä kuin alas laskeutunut.' Hän sanoi sen saksaksi, mutta se oli sisältönä. Minä olen sen kuullut eräältä, joka oli silloin nuori, mutta seisojilla ojentamassa tervetuliaisolutta herra Curtille; tämä joi piispan kunniaksi ja tarjosi hänelle. Mutta portailla seisvoja oli sittemmin raatimies Niels Ingebretinpoika, joka oli silloin kirjuri Curtilla; hän sen minulle kertoi.

Nyt on puhuttava Curtin kuolemasta. Se kävi seuraavasti. Kaupunkiin oli tullut muuan talonpoika vaimonsa ja tyttärensä keralla, ja vaikka paikalla samaan aikaan oli vilkasta kansan vilinää, ei kukaan ollut nähnyt niin komeita ihmisiä, ja tästä puheltiin eräissä kartanon kemuissa. Erittäinkin ylisteltiin tytärtä. Eipä toisin siis käynyt kuin että seuraavana päivänä talonpoika, hänen vaimonsa ja tyttärensä olivat linnassa, Curtin sinne kutsumina. Siellä heitä kestittiin kuin hienointa väkeä ja opasteltiin kaikissa huoneissa. Mutta kaiken loppuna oli, että Curtin väkeä tuli joukkoon ja tyttö erotettiin isästään ja raiskattiin. Hän oli kovin loukkaannuksissaan ja pyysi isäänsä vaatimaan suuren hyvityksen. Sen isä tekikin; mutta Curt ei ollut millänsäkään. Silloin talonpoika valitti kuninkaan voudille, joka neuvoi häntä siihen tyytymään; sillä kukaan ei ollut vielä saanut korvausta Curtilta, tällä kun oli puolellaan koko ylempi esivalta, sekä hengellinen että sotilaallinen ja maallinen, samoin kuin suosijoita hovissa. Lisäksi Curt saattoi varmasti luottaa kaupungin alhaisoon.

Mutta talonpoika meni ylös Curtin luokse yksinänsä ja tapasi hänet tallin takalistolla, sen ja navetan välisellä tanhualla. Ja siellä hän vaati taas korvaustansa. 'Minä sinulle antamas korvausta persauksistani, senkin *verdammte bauer-kollo*', vastasi Curt. Tämä oli hänen tavallinen puheenpartensa. Silloin talonpoika sieppasi herra Curtin syliinsä maasta. Sitten hän päästeli ikäänkuin kaikessa rauhassa hänen housunsa alas ja otti korvauksensa, mistä Curt oli hänen käskenyt sen ottaa, lähipaikoilta. Ja hän otti sen puukollaan. Pihalla ei ollut ketään muita kuin pari naisihmistä sekä muuan vanha tallirenki. Tämä seisojilla katselemassa. Curt ja mikä häneen kuului heitettiin tunkiolle. Siinä päättyi Curtin elämä.

Ihmiset eivät tahtoneet sitä uskoa, vaan kiirehtivät katsomaan. Ei ollut Curt koskaan ennen hävinnyt ketään miestä vastassa, ja nyt oli hänet siepattu kuin pieni lapsi avuttomuudessaan. Siitä läksi liikkeelle se puhe, että pahalainen oli nähtävästi itse ollut kaupungissa ja ryhtynyt rankaisemaan. Ja

sitä vahvisti se seikka, ettei talonpoikaa sen koommin ollut löydettävissä eikä hänen nimeänsä kuultu, kun häntä ei tuntenut kukaan niistä talonpojista, joita silloin oli kaupungissa. Mutta talonpojat osaavat olla vaiti, joten asia ei ole varma.

Olipa se kuka tahansa, sääsi tässä kaikkivaltias Jumala itse. Sillä ilman Hänen tahtoansa ei halpa varpunenkaan putoa maahan. Hän on ennakolta määrännyt omat tiensä, ja niinpä sen suuren syntisen piti henkensä heittää siellä tunkiolla kaikkien entisten lastenruumiittensa seassa. Jumalan nimi olkoon ikuisesti kiitetty, amen!

2

Kuinka edelleen kävi

Curtin pojat olivat siihen aikaan Köpenhaminassa maisteri Owe Guden hoteissa. Hänen kanssaan he myöhemmällä matkustivat ulkomaillekin ja oleskelivat eritoten Curtin ylhäisten sukulaisten luona kauan. Adler palasi sitten kotiin ottamaan kartanon haltuunsa. Mutta Max jäi sinne lueskelemaan papiksi, suurten puhujalahjojensa vuoksi.

Herra Adler näyttäisi harvoin kaupungilla eikä milloinkaan lähtenyt sinne kävelylle, vaan häntä kantoivat upeaan liveriin puetut palvelijat *porte chaisessä* Samaten linnassa; siellä seisoi toinen palvelija toisensa tiellä ja kaikki vaatetettuina kuin ruhtinaan pitoihin. Herra Adler olosteli yksinänsä ja seurustelematta kaupungin arvoisien porvariensa kanssa, jotka eivät olleet hänelle mitään. Herra Adler tursistui ajan mittaan ylenmäärin lihavaksi ja kävi omituiseksi oloissansa ja tavoissansa. Niinpä hän ei koskaan puhunut ihmisten kanssa, kuunteli vain.

Oltuansa täällä joitakin vuosia, kaikkien hommien muuten menestyessä hyvin Torbiörn Kristofferinpojan taitavassa hoidossa, matkusti herra Adlerkin Köpenhaminaan. Sillä silloin ei enää ollut Kristian Viidettä, korkeastiautuasta muistossa; oli hänen poikansa, meidän korkea perintöruhtinaamme ja herramme, suurvaltaisain, kaikkeinarmollisin kuningas Fredrik Neljäs (jota Jumala kaikilla hyveillä kaunistakoon ja tukekoon!) tullut meidän hallitsijaksemme. Ja hänen eteensä polvistui vaivalloisesti herra Adler rukoilemaan häntä täyttämään hänen korkeastiautuaan herra isänsä hänen autuaalle isällensä antaman armollisen lupauksen suvaita tulla meidän luoksemme tänne kaupunkiin ja nukkua hänen halvan katonnsa alla hänen ensi kertaa käydessään vieraisilla Norjassa, missä kaikki häntä odottelivat. Ja salaisena tarkoituksena oli, kuten kuningaskin tiesi, että herra Adler saisi takaisin sen korkean aatelistarvon, jonka hänen isänsä oli aikomaan nuoruudessaan konnankoukuilla menettänyt. Tätä suvaitsi kuningas suosiollisesti kuunnella.

Silloin herra Adler matkusti suoraa päätä Hollantiin, sillä mitä isä oli tehnyt, ei ollut kylliksi kelvollista. Tältä matkalta hän myöskin toi kotiin sen suuren karossin, jollainen täällä nähtiin ensi kertaa. Sotakomisaari, herra v. Synnestwedt arveli, ettei herra Adlerin sopinut ajaa karrossissa, kun hän ei ollut mikään säätyhenkilö, ja teki asiasta valituksen. Ensi kertaa tunnustettiin silloin Köpenhaminasta käsin, että Curtit olivat hyvin korkeata aatelia. Siitä asti hän ei koskaan ajellut ilman esiratsastajia ja metsästäjiä, sitä paitsi vielä pitäen kahta palvelijaa takana. Siksi täytyikin hänen mäkien vuoksi käyttää neljää hevosta. Mutta kaupunki luki sen itsellensä kunniaksi, että siellä oli mies, jolla oli moiset oikeudet.

Mutta herra Adler oli Köpenhaminassa havainnut, että siinä linnassa, jossa kuningas siellä asui, eivät nukkuneet hänen palvelijansa eikä hänen seurueensa, kuten kohtuullista olikin, vaan ainoastansa hän ja hänen korkea perheensä. Sitä vastoin kuninkaallinen seurue ja kuninkaallinen palvelusväki asui erikseen kumpainkin sivurakennuksessaan. Siitä syystä herra Adler liitatti uuteen linnaan sen ison oikeanpuoleisen sivurakennuksen, joka siellä nyt nähdään. Siellä oleskelsivat kuninkaan seurue ja palvelusväki, samoin kuin herra Adler itsekin ja hänen palvelusväkensä, kun kuningas tulisi. Mutta Torbiörn Kristofferinpoika, hänen uskottu miehensä, kieltäysi jyrkästi liittämästä vasenta sivurakennusta lisäksi ja uhkasi lähteä. Sentähden on oikeanpuoleinen yksinänsä. Eikä herra Adler päässyt täydentämään torniakaan. Sillä kartanoon oli otettu vielä monia uusia kiinnityksiä tämän suuren prameuden takia, eikä Torbiörn Kristofferinpoika mitenkään saanut korkorahoja irti, joten muutamia kalleimpia pantteja oli suurella tappiolla myytävä. Samaten myytiin kaupungin rakennustontit kukin vuokraajalleen, joka lunastaa jaksot. Silloin kartanon paloittelu alkoi.

Herra Adlerin nuorempi veli, pappi Max-herra, oli kaikenlaisissa toimitissa hyvin taitava mies, joten hän tuki Torbiörn Kristofferinpoikaa. Ja kun nyt käyn antamaan kuvausta herra Maxista, rukoilen Jumalaa varjelemaan minua nostamasta nurjamielisyyden kilpeä kuollutta miestä vastaan, joka on minulle tuottanut moninaista kiusaa. Sillä minusta oli samana vuonna ansiottomasti tullut

Sancta Marian kirkon suntio ja kanttori tässä kaupungissa; mutta minä en tahdo nyt täyttää kallista paperia kaikella meidän kinastelullamme siitä ruukusta, joka oli ostettu herra Curtin jälkeen toimitetusta huutokaupasta ja joutunut minulle perintönä, taikka sillä riidalla, joka syntyi, kun minun piti herra Maxin sijasta, hänen sinä päivänä voidessaan juomisesta pahoin, lukea saarna Dr. Martinuksen kirjasta ja herra Max tuli ylös saarnastuoliin ja löi minut kumoon. Tämä kaikki olkoon minun puolestani unhotuksen omaa nyt, kun hän on turpeen alla. En siis siitä syystä tässä hänestä tosikuvausta piirrä. Mutta että jälkeentulevaiset tietäisivät, millä tavoin Herran ihmeelliset tiet ovat sattuneet tähän sukuun. Myöskin että kävisi selväksi, miten tämä kaupunki lienee edellä muita Jumalan vaarinpidossa, koska hän niin näkyväisesti on avittanut sitä lyömällä sen kiusanhenget maahan.

Heti kun herra Max tänne tuli, hallitsi ja vallitsi hän ensin veljeänsä ja kaikkea kartanon väkeä, sitten kirkkoa ja kaikkea siihen kuuluvata, mutta senjälkeen myöskin koko kaupunkia. Hän oli pahempi kuin isä, herra Curt, siinä suhteessa, että hän oli oppinut ja osasi suurella taidolla ja viisaalla oveluudella kietoa ja vääntää sekä ihmisiä että asioita. Hän oli myös mitä valtaisain mies saarnastuolissa. Kun se kauhistava onnettomuus tapahtui, että Sancta Marian kirkko taivaan ukontulen sytyttämällä paloi maan tasalle, meille kaikille muistutukseksi, kuten tässä minun *Manu scriptumissani* toisaalla kerrotaan, puhui herra Max koko kesän läpeensä joka sunnuntai torilla, muutamalla korokkeella. Ja silloin kuultiin hänet koko tällä kulmalla kaupunkia; niin, seisovatpa ulkona satamassa laivojensa kannella ja kuulivat hänet sinnekin, sekä ikkunoihin vastapäätä niemellä, vaikka eivät siellä toki sanoja erottaneet. Niin, erään ulkoväylältä hinatun aluksen laivuri on itse kertonut minulle, miten he kaikki pohjoiselle väylälle asti kuulivat kaupungista ikäänkuin synnytystuskissa kirkuvan vaimon ääntä eivätkä tienneet mitä ajatella. Sillä miehen ääni kuulostaa pitkältä matkalta kuin naisen...

Sentähden olkoon sanottuna herra Maxin ylistykseksi, että hänen aikansa kirkossa käyminen tuotti kaikille hyödyllistä pelkoa. Eikä hän kärsinytkään, että kukaan jäi pois. Hän kyseli heitä saarnastuolista tai haki heitä taloista, jonkatähden kirkkoa ei ole koskaan käytetty niin uutterasti kuin silloin. Alhainen kansa oli häneen erinomattain kiintynyt, kuten muinoin hänen isäänsä. Sillä hän suvaitsi useasti käydä heidän häissään ja maahanpaniaisissaan sekä maistella heidän oluttansa, kuin myöskin antaa heille hyödyllisiä neuvoja kaikesta heidän elannostansa; sillä hän oli älykäs ja tunsu heidät kaikki nimeltänsä, miehet ja naiset. Hän alisti vähitellen valtaansa koko kaupungin, niin ettei kukaan saanut niinä päivinä kotiinsa mitään, luovuttamatta siitä osuutta papille, eikä myöskään teurastettu eikä olutta pantu pappia sillä siunaamatta. Ja ellei köyhä voinut hänelle mitään muuta lahjoittaa, niin kalaa. Eikä niinä päivinä kukaan voinut, ylhäinen tai alhainen, naittaa tyttärensä tai toisin tavoin muuttaa olojansa, ensin kuulematta herra Maxin neuvoa. Ja kun hyviä lahjoja ja muuta suostuttelua oli salassa tarjolla, saattoivat monet saada herra Maxilta mitä muilla keinoin oli mahdoton hankkia. Tämän minä tiedän; sillä minä kerron sitä, mitä minä tiedän, enkä sitä, mitä en tiedä. Sitä, joka oli hänen tahtoansa vastaan, saattoi hän vainota ja kiusata yötä päivää, häntä ja hänen huonekuntaansa sekä hänen sukuansa, sekä maallisen ja sotilaallisen esivallan kautta että ystävien ja avulla aina Köpenhaminaa myöten. [Kuten kävi Karl Brandenburgille torin laidassa. Hänellä oli tytär Kristiane, joka oli luonnostaan ylpeä, mutta kaunis. Ensimmäisen vaimonsa kuoltua herra Max oitis pyysi Kristiane aviokseen; mutta tämä ei tahtonut ja isä suojeli häntä siinä, vaikka pelkäsikin. Silloin Karl Brandenburg pantiin syytteeseen luvattomien tavarain kauppaamisesta; sitten vääristä mitoista ja painoista, ja lopuksi Jumalan pilkkaamisesta. Viimeisestä hänet vapautti kuolema. Sitten tuli poika kotiin Ranskanmaalta; hänet lähetettiin sotapalvelukseen, eikä kukaan ole hänestä sen koommin kuullut. Silloin kun esivalta ensin nousi Karl Brandenburgia vastaan, oli hän kaupungin rikkain mies. Mutta hänen kuollessaan oli tyttärellä ainoastaan sen verran, että pääsi asumaan erääseen maalaistaloon. Siellä hän elää vielä. Monia samanlaisia tapauksia sattui, joten kukaan ei uskaltanut ruveta häntä vastaan.]

Mutta siitä oli kaupungille hyvääkin, niinkuin että kukaan ei siihen aikaan saanut nostaa mitään kärkeä juttua, vaan hänen oli esitettävä asiansa papille, joka sen ratkaisi. Samaten silloin kun oli uusi kirkko Sancta Marian sijaan rakennettava, se jota nyt kansan suussa ristikirkoksi nimitetään, – silloin oli koko puuha kaikin puolin hänen hoidossaan, niin että hän on sen oikea rakennusmestari, joten tämä uhkea temppele on kaupungille kunniaksi ja hänelle iäiseksi muistoksi. Se maksoi hirveästi rahaa, mikä kaikki meni hänen veljelleen, sillä kartano hankki kivet ja puut sekä kauppareititse muun. Mutta herra Max kokosi rahat, ja sen hän teki sillä tavoin kuin vihollinen olisi saanut kaupungin ryöstääksensä. Sillä kun minäkin yksistäni lasken, mitä kaikkea minun oli pakko hellittää, niin en ymmärrä kuinka siihen suostuin. Mutta hän oli kamala mies. Hän kävi itse joka laivassa, ensi työksensä joka aamu rientäen satamaan katsomaan, ja samaten monta kertaa päivässä, ja silloin ne saivat suorittaa veroa. Jokaisen matkustavaisen, miehen ja naisen, jonka hän sai etsityksi käsiinsä, täytyi luovuttaa roponsa kirkon hyväksi.

Kerran hänen oli käydä pahoin satamassa leski Sara Andersenin luona, joka piti majalaa merimiehille. Sillä hän varoitti asukkejansa aina kun näki papin tulevan, ja nämä ryömiskelivät ylisille tai kellareihin piiloon, kun kukaan ei voinut vastustaa hänen suostuttelujansa tai uhkauksiansa. Niinpä myöskin rikas Heinrich Arendt Lyypekistä; hän oli tullut tänne sen laivansa takia, joka oli häneltä merellä rosvouksella anastettu ja tänne myyty. Hän tunsu vanhastaan hyvin herra Maxin ja ryömi ylisille. Mutta herra Max oli tottunut siihen *trafiqueen* ja ryömi perässä. Mutta kun hän oli kovin raskas, katkesivat tikkaiden puolapuut ja hän solahti alas, tarttuen kaiteiden väliin kiinni. Mutta silloin nousi Saralle suuri tuomiopäivä, ja hänen täytyi uhrata valtainen *summa* uudelle kirkolle rikkaan Heinrich Arendtin sijasta. Tämä ei tahtonut korvata sitä leskelle, vaan kieräili mielinkielisin puhein, niin että Sara ei saanut mitään, kuten on minulle useasti karvain kyynelin kertonut.

Sanottu Andersenin leski muuten kuoli samana päivänä, niin, samalla tunnillakin, kuin herra Max. Olen paljon aprikoinut löytääkseni Jumalan syvän aivoituksen siitä, ja monet muut samaten. Mutta ei olisi hyvä, jos me ihmislapsot oivaltaisimme kaikki.

Mutta herra Maxin kuolema tapahtui seuraavasti. Alussa tänne tullessaan hän kesti kaikki mitä joikin; mutta ei lopulta. Ja humalapäissään hän oli vaarallinen naisväelle, niin että ne saivat häntä taiten kartella. Ja niin sattui kerran linnassa, kun hän oli pakottanut veljensä pitämään isot pidot, kuten hän yleensä pakotti tämän tekemään kahdesti vuodessa, toiset uunnavuonna ja toiset juhannuksena. Tämä tapahtui juhannuksena.

Mutta ennen kuin enempää kerron, on minun mainittava, että kartanon käytävässä on hyvin pimeätä isojen portaiden sisäpuolella, silloin kun kaksoisoven molemmat puoliskot on suljettu. Ja silloin ne olivat suljetut sademyrskyn tähden, joita tällä rannikolla tiheään sattuu. Herra Max erehtyi luulemaan Ane Trulintyttäreksi, tulliportilta, Nille Maununtytärtä, raatimies Paavelsenin perheestä, kun molemmilla oli samanlainen punakukallinen karttuunihame. Se sattui hämyisessä käytävässä. Ja se, joka tunsu nuo molemmat, voi sen käsittää. Mutta raatimies Paavelsenin tytär ei ollut mikään leikiteltävä; niin, hän rohkeni nostaa aika kirkunan häntä vastaan. Nyt nousi ankara meteli ja häly. Raatimies haki isännän, ja tämä tuli puhuttelemaan veljeänsä ja sanoi olevansa kovin tällaista elämöimistä vastaan linnassa, valittaen että Max ei lopettaisi ennen kuin olisi saattanut häviöön heidät kaikki. Kukaan ei ollut koskaan ennen kuullut niin monta sanaa herra Adlerin suusta yhdellä kertaa; mutta kaikki havaitsivat ne hyvin ajatelluiksi ja sopiviksi. Mutta herra Max ei kärsinyt itselleen tätä sanottavan, sillä hän seiso i papin kauhtanassa, päivällinen kun oli vast'ikään syöty. Ja sentähden hän ryntäsi veljensä kimppuun, ja tavattoman lihavuutensa vuoksi ei herra Adler voinut säilyttää tasapainoaan, vaan kaatui ensin seinää ja sitten lattiaa vasten, kumpaisellakin kerralla kolauttaen pahasti päänsä. Sitten ei herra Adlerilla enää ollut ymmärrystänsä, ja pian hän kuolikin.

Silloin herra Max otti kartanon haltuunsa itselleen ja perillisilleen. Mutta samasta hetkestä asti, kun hän muutti sinne ylös, oli hän virmapäinen. Hän luuli aina olevansa henkien vainooma. Hän näki ympärillään veljensä hengen, isänsä ja äitinsä sekä muita henkiä. Hän ei saanut niiltä unta ja siirtyi huoneesta huoneeseen ympäri koko rakennuksen ja kiljui ja saarnasi niitä vastaan voimallisesti. Hän

ei myöskään sallinut pitää ikkunoita kiinni, sillä niistä piti henkien kaikota ulos. Mutta ikkunain ääressä oli pidettävä vartijoita, jotta hän ei saanut itse syökyä ulos.

Ihmiset kuulivat alas kaupunkiin asti hänen saarnaavan niin lujasti kuin olisi tapellut jonkun kanssa. Siitä on se puhe lähtöisin, että herra Max kilvoitteli perkeleen kanssa ja että henget olivat kaikki tämän lähettämiä. Niin, sanottiinpa yleiseen, että herra Maxilla oli kaiken aikaa ollut perkele palvelijanansa kaikissa onnellisissa yrityksissään. Nyt perkele tahtoi hänet takaisin, sillä nyt oli aika tullut. Mutta herra Max koetti nujertaa häntä suurella voimallansa Sanan käyttelyssä ja papin taidoilla yleensä. Niin kamppailivat he kaikin voimin yötä päivää, sillä herra Maxin piti pysyttää ottelu käynnissä, jottei olisi joutunut yllätetyksi. Koko kaupunki keräysi torille ja ylemmäksi kuuntelemaan. Kaikkia painoi suuri kauhistus, mutta hiljaisuudessa. Ei myöskään ollut ketään pappia saatavissa käsille, vaikka lähetettiin sana kumpaisellekin haaralle joka päivä. He olivat poissa. Siten ei ollut ketään sanan voimalla auttamassa herra Maxia perkelettä vastaan.

Sitten eräänä iltana kimmelteli kaikissa ruuduissa tuolla ylhäällä ja koko rakennuksen päällä outo loiste, kuin olisi se ollut tulesta. Raatihuoneen Anders, myöskin Anders Punanokaksi nimitetty, oli kävelemässä kaupungista arpakapulaa viemään. Hän kuuli puistokujassa kartanon lähellä miespoloisen käheällä äänellä kirkuvan, sillä nyt hänellä ei ollut ketään saattajaa. Ja Anders näki tuliliekkien leimahtelevan koko rakennuksen yli ja niiden keskessä paholaisen makaavan katon harjalla ihan herra Maxin ikkunan kohdalla, sanoen: "Nyt sinun on tultava, Max."

Anders ei jatkanut matkaansa, vaan pyörsi takaisin kaupunkiin.

Kiljuen tultuansa torille kertoi hän, mitä oli nähnyt ja kuullut.

Ja hän tuli yhtä kaistapäiseksi kuin herra Max itsekin, niin että hänetkin oli lukittava huoneeseen ja vartioittavaksi pantava.

Nyt ihmiset oivalsivat, kuka oli lopuksi voittanut. Ja kaikki odottivat nähdäkseen tuloksen. Seuraavana päivänä kuolikin aivan oikein herra Max, mutta hiljaisesti ja täydellä järjellään, mikä ihmetytti monia. Niin, hän teki vielä merkeillä tiettäväksi, että hän tahtoi äitinsä huoneeseen, kuollakseen siellä. Ja tuskin hänet oli viety sinne, kun myöskin odottamatta saapui pastori Thomasius, ja hän rukoili herra Maxin edestä ja antoi hänelle kalliit alttarin sakramentit siinä samassa huoneessa. Ja hän veisasi hänen edestään ja rukoili sydämellisesti, ja herra Max saattoi nyt myöskin rukoilla, vaikkakaan ei ääneen. Siellä hän kuoli samalla vuoteella kuin hänen äitivainajansakin. Ympärillä olevat panivat merkille, että samassa silmänräpäyksessä kaikuivat hänen itsensä rakentaman kirkon kellot. Lienee siis kumminkin epätietoista, kuka sai viimeisen otteen, hankö vai perkele.

Soisinpa minulla olevan suuren kirjoittajan lahjat, voidakseni kuvata tämän miehen kaikin puolin semmoisena kuin hän oli. Sillä sellaisena kuin hän ilmi elävänä oli ei häntä voi kukaan ajatella, joka ei ole ollut hänen alaisenansa, vieläpä monta vuotta kuten minä. Minä voin siitä vieläkin öisin nähdä unia. Ja silloin vaimoni havahtuu suureen tuskaani ja valitukseeni, herättäen minut ja vakuuttaen, että hän on kuollut. Mutta silloin olen minä tavallisesti likomärkä hiestä.

Hän oli kolmasti naimisissa ja oli menemäisillään neljännen kerran avioliittoon silloin kun kuoli. Olen puhutellut kaikkia niitä kolmea, sillä minullahan oli siellä käymistä viran puolesta. Silloin he valittivat hätäänsä, toinen toisensa jälkeen. Sillä hän tahtoi saada kaikki tehdyksi ja kaikki yhdellä kertaa. Minä en käytä omia sanojani, vaan Aadel Knutintyttären, joka oli hänen toinen avioaimonsa. Hän kuoli kynttelinpäivän aikoihin. Mutta vähää ennen istui hän isossa tuolissa viheriässä salissa ja kutsui minut sisälle, sillä hän oli kuullut ääneni keittiöstä. Silloin hän oli hyvin heikko, ja hänen kätensä vapisivat. Minä kysyin, mikä oli hätänä. 'Se on hätänä,' vastasi hän, 'että hän, joka on minun aviomieheni, on minut kuluttanut loppuun lapsensynnytyksillä ja aherruksilla kuin sen vaatekappaleen, joka hänellä on lähinnä ruumista, niin että nyt olen minä valmis. Jumala tietää, kuka joutuu seuraavaksi. Ehkä hän sentään myöskin itse sen tietää.' Näin sanoi vaimo. Ja vähän ajan kuluttua hän kuoli.

Mutta seuraava oli Birgitte Mogenintytär, apteekkarin. Ja häät vietettiin päivälleen kolme kuukautta edesmenneen Aadelin maahanpaniaisista. Vaikka Birgitte oli kookas, vanttera nainen,

joutui hän sellaiseen tuskaan, kuullessaan tulevansa herra Maxin aviovaimoksi, että hän sitten vahvisteli itseänsä apteekkarin, isänsä, kaupaksi pitämällä väkevillä juomilla, milloin vain pääsi niihin käsiksi. Hän on itse kertonut minulle, miksi hän alkoi juoda, ja tämä oli syy. Mutta hän tappeli päihdyksissä ollessaan miehensä kanssa ja lopuksi otti itsensä päiviltä myrkyllä. Tämän on tohtori Mogens Mauritius sittemmin kertonut. Hän ei kuollut juomiseen, kuten siihen aikaan puhe kävi. Hän oli naimisissa kolme vuotta, ja hänellä oli kaksi poikaa miehensä kanssa. Kaikkiaan oli tällä kolmetoista lasta, vaikk'ei hän ollut vanha mies kuollessaan. Vanhimman, Adlerin, hän löi molemmilta korviltaan kuuroksi, niin että hän kuljeskelee ympäri kuin kouho.

Jos minä vähäisillä lahjoillani kykenisinikin kuvailemaan, millainen hän oli vaimojansa, palvelusväkeänsä, lapsiansa ja muita kohtaan silloin kun hän suuttui, niin en sitä kuitenkaan tekisi. Sillä me näimme hänen erkanemisessansa, että Jumala itse tutkimattomassa arnessaan (niin, totisesti se on suuri!) on hänelle anteeksi antanut. Miksikä emme siis me ihmiset, joita vastaan hän on paljon vähemmän syntiä tehnyt, menettelisi samaten? Kuten sanoikin piispa kalliissa muistopuheessaan hänestä. Sillä hänen hautajaisensa pidettiin suuret ja komeat. En ole eläissäni moisia nähnyt. Voisin täyttää useita sivuja, jos tahtoisin luetella, mitä säätyhenkilöitä täällä oli mukana, ja mainita, mitä täällä kolmen päivän mittaan puhuttiin, syötiin ja juotiin. Hän oli eläessään mahtavampi kuin kukaan muu tässä kaupungissa oleskellut mies. Kenelläkään muulla kuin kuninkaalla itsellensä ei ollut mitään sanomista niin kauan kuin hän oli voimissaan.

Hänellä oli myös paljon käytännöllistä älyä, siinä suhteessa nimittäin, että hän avitteli ihmisiä heidän vaikeimmissa tehtävissään, etenkin heidän tileissään ja rakennushommissaan. Olen kertonut kirkosta, mutta unohtanut mainita, että hän oli samalla suuri laivanrakentaja. Hän ymmärsi sitä ammattia siitä asti kun pienoisenä poikana kierteli telakalla ja myöhemmin Köpenhaminassa veistämösaarella, missä hän alinomaan käyskenteli kaikkea katselemassa, samaten kuin hän ulkomaillakin piti tarkoin silmällä tällaisia toimia. Minä olen sen kuullut häneltä itseltään. Ne laivat, jotka täällä hänen veljensä veistämöllä jokitörmän juurella hänen aikansa rakennettiin, ovat kaikki hänen käsialaansa, ja useita niistä myytiin ulkomaille suureksi ylistykseksi ja voitoksi. Mutta nyt saapikin hänestä riittä.

Tästä kertomuksesta olemme selkeästi nähneet Jumalan ohjauksen, nimittäin että isä Curt hän tuhosi heidän äitinsä ja itsensä, ja herra Max hän tuhosi sekä veljensä ja itsensä että melkein tyyten vanhimman poikansakin. Heille oli vähäiseksi siunaukseksi, mitä olivat ryöstäneet Klaus Matiaksenpojalta ja niin monilta muilta. Niinikään vei heidän voimansa yksistään heidän lankeemukseensa. Sen ohella meidän tulee muistaa, että kuninkaan korkeata ja pyhää nimeä rikollisesti käytettiin päästäkseen kartanoon käsiksi, mutta että rangaistukseksi se tuli haaskatuksikin samassa korkeastipyhässä nimessä.

Tämän ovat panneet merkille muutkin kuin minä arvoton. Sillä kun edellämainittu raatimies Niels Ingebretinpoika oli Köpenhaminassa hakemassa täläläistä tullinhoitajan virkaa, sanoi hän sen kuninkaan rippi-isälle, jonka hän tunsu. Ja kun Niels pyysi *audiencea* kuninkaan luona, seurasi kuninkaallinen rippi-isä häntä ja pyysi häntä siinä kuninkaan edessä avoimesti kertomaan sen, minkä oli hänellekin kertonut. Ja kun nyt kuningas sai ihan totuudenmukaisesti kuulla, millä tavoin oli käynyt, että kartano tuli Curtin käsiin, ja mikä tuotti sen häviön, – että nimittäin molempiin oli kuninkaan korkea nimi tietämättä ollut kummina, silloin suvaitsi kuningas arnessaan kallistaa korvansa ja jonkin aikaa ajateltuansa lausua: 'Meidän Herramme on viekkaampi kuin kaikki kelmit yhteensä.' Ja tämän kuninkaallisen lauselman teen minä alamaisuudessa omakseni, jättäessäni nyt Curtien historian ja antautuessa toisille aloille.

* * * * *

Vuoden 1830 vaiheilla oli "Kartanosta" jäljellä: lehtipuita kasvava ylänkö, jolla taas alkoi ilmetä havupuitakin; isot rapistuneet rakennukset, laajat kasvistarhat kiviaidan reunustaman puistokujan

molemmin puolin, kappale karua ketoa näiden ja kaupungin välillä sekä myös kaistale molemmilla laidoilla. Edelleen "Kartanoon" kuului joitakin hakattuja metsämaita siellä täällä.

Silloinen omistaja, vihreätä pinkkoesiliinaa käyttävä pitkä, tummapintainen mies, työskenteli puutarhurina omilla kasvismaillaan. Nämä ja muutamat lehmät olivat hänen ainoana tulolähteenään.

Hän olikin ainoa elossa koko suvusta tässä maassa, eikä hän ollut naimisissa.

JOHN KURT

1

Yksinäisyys

Konrad Kurt oli karannut kotoa viidentoista vuoden vanhana. Kauemmin ei hän nimittäin sietänyt nähdä äitinsä räakkäämistä; tämä perintö oli säilynyt suvussa. Hän oli paennut eräässä laivassa Hulliin, missä hänen enonsa asui. Mutta Konrad kasvatettiin maalla; eno maksoi hänestä. Muuan lääkäri oli sanonut, että pojan hermosto oli vialla; jos hänestä tahdottiin saada mies, niin hänen piti oleskella raittiissa ilmassa, esimerkiksi puutarhurina. Kurtien suvussa olikin periytynyt harrastus kasvitarhassa häärimiseen, ja tämä tuli hänen elinkeinokseen.

Isän kuoltua hän palasi kotiin huolehtiakseen äitirukasta ja itsestään eikä nähnyt, mihin muuhunkaan ryhtyisi. Hänen rakastettava isänsä oli nimittäin myynyt viimeisetkin metsät tyyten hakattaviksi, viimeisetkin laivaosuudet, viimeiset ranta-aitat ja lopuksi tiilitehtaan. Kaikesta tästä yhteensä hän oli järjestänyt itselleen elinkoron. Toisin sanoen – hänellä oli ollut rakennukset, istutukset ja hiukan maata; muutoin hän oli "syönyt puhtaaksi" ympäriltään, kuten sanotaan. Se kelpasi jättää pojalle. Tämähän saattoi vuorostaan aloittaa myymällä maan; se oli kaupungin rajalla ja soveltui oivallisiksi rakennustonteiksi, samoin kuin alempi noista kahdesta kasvitarhastakin. Mutta "Kartanosta" oli jo myyty tarpeeksi, arveli Konrad Kurt ja otti lainan, jolla hän ojitti kasvitarhat ja kesannot sekä korjasi rakennuksia sen verran, etteivät ne joutuneet häviöön. Hän laajensi kasvihuonetta, rakensi myöhemmin toisen lisää; sanalla sanoen, hän näytti ihmisille, että tilasta kävi saaminen elantonsa ja etenkin että kasvitarhaa kävi hoitaminen kannattavasti – mikä siihen aikaan ja niillä tienoin oli uutta.

Alussa hän lähetti muualle melkein koko tuotantonsa, mutta vähitellen tässä tuli muutos.

Hän nukkui, aterioitsi ja kirjoitteli samassa huoneessa. Se oli lähinnä vasemmanpuoleisessa käytävässä, ensimmäisen Kurtin kamari, jota hänen jälkeensä kaikki "Kartanon" omistajat olivat käyttäneet. Sisempänä oleva kamari oli ollut heidän makuuhuoneensa, mutta sen Konrad Kurt luovutti äidilleen. Tällä oli nyt onnellisimmat päivänsä. Palvelusväki ja työläiset liikuskelivat keittiössä toisella puolella leveätä käytävää, joka jakoi koko rakennuksen kahtia. Muutoin oli päärakennus autio. Syksyisin Kurt kuitenkin levitti maantuotteitansa eri kamarien ja salien permannoille kuivamaan, milloin oli tilasta puutetta.

Hän oli kiivas mies, toisin ajoin harvasanainen, toisin ajoin mellastava; mutta hän oli hyvä. Palvelusväki ja työläiset pitivät hänestä; hän nimittäin piti heistä. Selänteellä asuville merimiehille ja kalastajille hän antoi siementä, opetti heitä istuttamaan kasvitarhaa ja käyttämään sen tuotteita. Aikojen kuluessa oli heidän asumuksiensa ympäristölle kertynyt niin paljon tunkiota, että jokainen kykeni saamaan itselleen pikku ryytimaatilkun, kun ahkerointi sen hyväksi; multaa he saivat hakea häneltä, jos tahtoivat sekoittaa maata. Eivät olisi vuorelaiset osanneet ajatellakaan, että he vielä kuljettaisivat multaa sinne ylös, että he saisivat aikaa sellaiseen tai tuntisivat hauskuutta siitä. Hän kävi heidän luonaan keväällä ja kesällä joka sunnuntai auttelemassa; koko elämänsä ajan hän teki niin. Mutta ne olivatkin melkein ainoat kerrat, jolloin hänet nähtiin kasvitarhan, talon ja kellarin ulkopuolella.

Kello 4 joka kevät ja kesä hän oli jalkeilla ja ulkona, syksyisin ja talvisin siitä asti, kun tuli valoisaa. Kesällä hän käytti säämiskähousuja, harmaan valkeaa palttinatakkia, vihreätä pinkkoesiliinaa ja päässään isolippaista lakkia, talvella samoja säämiskähousuja ja esiliinansa alle napitettua merimiesmekkoa, mutta päässään hän silloin piti leveäliepukkaista karvalakkia, joka oli aina käännetty alas, niin että väljät korvalliset huitelivat häntä kasvoihin. Ihmiset eivät milloinkaan

olleet nähneet häntä toisin pukeutuneena, paitsi sunnuntaisin. Silloin hän oli ajellut partansa, ottanut tärkätyn paidan ylleen ja jättänyt esiliinansa pois.

Hänellä ei ollut Kurtien leveätä, uhmailevaa otsaa; hänen oli jokseenkin korkea ja tuntui kovin valkoiselta, kenties syystä, että hän muuten oli ahavoitunut. Mutta sukunsa pikaiset, tuimat silmät hänellä oli. Kasvot olivat pitemmät kuin Kurtien ja laihat, nenä leveähkö. Perheenäidit ja lapset älysivät pian, että heidän oli parempi mennä ylös kartanoon tekemään kauppaa tuon karskin, usein pauhaavan miehen kanssa kuin hänen myymäläänsä torin laitaan, sillä hänen kanssaan luisti kaupanteko, ja hän oli hyvin lapsirakas. Mutta he eivät saaneet jahkailla liian pitkään eivätkä tinkiä. Hänellä oli sellainen tapa, että hän kesken kaiken katseli eteensä kuin jotakin raskasta ajatellen ja suoristausi sitten riuskasti hymähdellen: "Hm, hm, hm, hm", ja lopuksi pitkään ja syvään: "Hy-y-mm!"

Hän menestyi hyvin; hänen lehmänsä ja kasvistarhansa elättivät hänet yhä paremmin. Mutta muutamien vuosien kuluttua alettiin huhuta, että hän äitinsä kuolemasta asti oli istunut joka ilta yksinään ja juonut päihdyksiin asti whiskytotia. Jos tahdottiin tietää, oliko se totta, tarvitsi vain mennä sinne ylös hiukan ennen yhdeksää, sillä silloin hän säännöllisesti kävi levolle. Ja sen tekikin yksi ja toinen. Niin, se oli ihan totta; kello puoli yhdeksältä hän oli tukkihupalassa. Hän ei kyennyt kunnolleen puhumaan, mutta itki herkästi.

Tämän sai "vanha" pastori Green kuulla; jo silloin nuorena miehenä mainittiin häntä näet "vanhaksi", sillä hän oli erään kamalan tapauksen johdosta menettänyt tukkansa värin. Pastori Green oli niitä, jotka Norjassa ensimmäisinä esiintyivät juopumusta vastaan, – niitä, jotka olivat pyhittäneet elämänsä tähän työhön.

Hänen pääperiaatteensa oli ja on, ettei hyödytä saarnata juoppoutta vastaan muulla kuin tosiseikoilla ja toiminnalla ja että on turha ajatella käännättää jotakuta juoppoa tietämättä syytä, miksi hän ryyppää. On aina joku syy, ja *siitä* voidaan juoppous pysähdyttää, ellei se ole liian syvästi periytynyttä tai liian pitkälle kehittynyttä tapa. Hän meni Konrad Kurtin luo ja pakisi hänen kanssaan siksi, kunnes sai kuulla, että Konrad Kurt oli ollut suhteissa sen puutarhurin vaimoon, jonka luona hän oli Englannissa ollut opissa. Tämän kanssa oli Kurtilla lapsi. Nainen oli sitten kuollut samaan aikaan kuin Kurtin äiti. Hirveätä oli ollut pettää miestä. "Mutta he eivät olleet voineet sitä auttaa." Ja sitten hän itki. Poika, jonka he olivat saaneet, – oi, vilkkaampaa ei ollut maan päällä syntynyt. Päihtynyt nyyhki kaipuusta ja syytteli itseänsä hurjin sadatuksin.

Green koetti saada häntä matkalle pyytämään syntiänsä anteeksi puutarhurilta ja ottamaan pojan mukaansa kotiin, mutta siihen oli Konrad Kurt liiaksi pelkuri. Ja lopulta kävi niin, että Greenin täytyi kääntyä muiden puoleen, ja eräänä kesäiltana hän asteli pitkän, tummatukkaisen, kaksitoistavuotiaan pojan kanssa ylös "Kartanoon" ja kysyi Kurtia, joka oli vielä kasvistarhassa. Ja kannatti katsella, miten Konrad Kurt nousi pystyyn hyödätyslavan äärestä, jota oli maannut kaivelemassa, ja alkoi kaapia multaa käsistään, – ja sitten pysähtyi kesken puuhansa, tuijotti ison lakinlippansa alta Greenistä tummatukkaiseen, pitkään viikariin ja tästä Greeniin ja sitten viimein tunsu nuo pikaiset, tuimat silmät, leveähkön nenän ja hänen laihat kasvonsa! Tietämättään hän puhui englantia. "*I beg pardon; but this lad – ?*" Hän ei päässyt pitemmälle... Greenin täytyi sen vuoksi jatkaa; kyllä, hänen poikansa se oli.

Sinä iltana Kurt unohti asettaa whiskypullon esille. Ja kun hän seuraavana kertana aikoi ottaa sen, otti poika pullon ja pauskasi sen ulos avoimesta ikkunasta kiveen; se heitto osui paikalleen, ja lasi ja sokeriastia ja teelusikka seurasivat perässä, – oivallisesti tähdättyinä. Pastori Green oli pyytänyt häntä pitämään silmällä, milloin isä ottaisi esille whiskypullonsa, ja silloin huolehtimaan siitä, että saisi sen häneltä. Tällä lailla sen tehtävän suoritti poika.

Isä seisoi häneen tuijotellen, – kunnes puhkesi hillittömään nauruun.

2 Nero

Milloinkaan ei ole kukaan varmemmin uskonut poikaansa neroksi kuin Konrad Kurt uskoi. Siitä puhumattakaan, että poika oli aimo kasvitieteilijä ja tunki puutarhuritaidon salaisuudet, ei kartanossa ollut ainoatakaan tehtävää, navetasta keittiöön asti, mitä hän ei pian osannut. Sen näki, että hänet oli kasvatettu kartanolla puutarhurien, keittiö- ja navettaväen parissa, mutta että hän oli lisäksi saanut hyvää opetusta.

Nyt hänen piti myöskin päästä laivoihin ja veneisiin oppimaan sikäläisiä hommia; hän ei ollut koskaan ennen oleskellut satamakaupungissa.

Ja kuinka hän oppi norjankielen! Muutamissa viikoissa! Ensiksikin kiroilemaan. Isä oli pakahtua naurusta kuullessaan kaikkia niitä sadatuksia, joita poika heti käytteli naurettavasti ääntäen. Ja kuinka elävästi hän osasi kertoa! Jo ennen, kuin hän kieltäkään taisi, huvitti hän työläisiä kerrassaan tavattomassa määrässä. Hän saattoikin senvuoksi tehdä mitä tahansa kujeita; ne olivat vain hauskoja. Ja kun hän sitten oppi hiukan puhumaan, – mitä hän uskottelikaan heille! Isän riemuna oli hiipiä jonkin tuuhean pensasaidan taakse kuuntelemaan.

Poika jutteli heille, millaista oli Englannin hovissa, missä hän oli ollut paasina. Hän se yhdessä muutamien toverien kanssa aina astui nuoren, viehättävän kuningattaren edellä; takanapäin marssivat sitten kaikki nuo suuret tekotukkaiset. Arvattavasti hän oli nähnyt sellaista teatterissa tai piirrettyä. Ja mitä kamalia sotatapauksia hän olikaan nähnyt Intiassa, ollessaan siellä pikimmältään Englannin kuningattaren saattueessa! – Isä seisoj piilossa ja ihaili värihekkua, jota poika sai kuvailuunsa, vaikka hän ei vielä montakaan sanaa osannut kieltä. Isä pääsi seikkailemaan pojan kertomuksissa. Hän ei enää juonut whiskytotia, vaan päihdytti itsensä pojastaan. Nero kerrassaan! oi, mikä verraton nero!

Kasvistarhasta piti alituiseen häätää kissoja, joita hiipi läheisestä kaupungista linnunpyyntiin. Eräänä päivänä oli John – se oli nuorimman herra Kurtin nimi – saanut käsiinsä erään pahimpia linnustajia, ja hän päätti, että murhaaja naulittaisiin elävältä ristiin. Kun päivätyöläisistä, nuorimmistakaan, ei kukaan tahtonut olla tässä mukana, sulki hän kissan talteen ja antoi sille runsaasti syötävää siksi aikaa, kun itse kävi satamasta noutamassa pari joutopoikaa. Pian kuuli isä sellaista riemun rähäkkää, että hänen täytyi lähteä katsomaan, mistä oli kysymys, varsinkin kun siihen sekaantui vimmattua rääkymistä. Hän tapasi ristiinnaulitsijat hyppimässä intiaanitanssia ristiinnaulitun edessä, – vaivaisen, tallinseinässä sätkivän kissan. Johnin pohjaton ilo esti häntä näkemästä isää. Tämän ensimmäisenä ajatuksena ei sillä kertaa laisinkaan ollut, että hänen poikansa John oli nero. Vaikka – kun hän sitä jälkeinpäin ajatteli, hänen täytyi sentään myöntää, että se oli merkillinen keksintö. Ja työ oli myös hiton hyvin tehty. Sillä on työlästä naulita elävää kissaa seinään.

Mutta kun isä oli eräänä päivänä kieltänyt poikaa menemästä alas satamaan – ilma oli liian peloittava – ja poika tämän palkitukseen kävi käsiksi isän hienoimpaan omenapuuhun, nuoreen hoidokkiin, joka ensi kertaa kantoi hedelmää ja jonka juuret hän nyt sahasi poikki, yhden kerrallaan, levittäen jälleen mullan niiden yli, – silloin ei isä joutunut ihastuksiinsa työn taidokkuudesta, ei keksinnön sukkeluutta siunaillut. Että poika oli nero, senkin hän unohti, – unohti siinä määrin, että sisällä työhuoneessaan puhutteli häntä ihan verekseltään leikattu ja hyvin oksittu koivunvarpu kourassa.

Poika ei aavistanut, ei voinut käsittää, että isä hutkisi häntä. Kun tuo kerrassaan uskomaton, tuiki mahdoton kuitenkin tapahtui, – silloin oli poika, kasvot mielipuolisen pelon väärinä, yhdellä hyppäyksellä ovelta. Isäkin oli notkea ja reipas ja syöksähti hänen niskaansa kuin vimmainen leopardi. Hän iski pojan permantoon, hän huiteli tosiaan villin mielihalun kannustamana. Poika kirkui, rukoili, lupasi, kerjäsikin; hän oli polvillaan, kieri, sätki, hyppeli pystyyn ja heittelehti pitkäkseen. Silmät pullistuivat päästä, kirkaukset muuttuivat yksitoikkoiseksi, älyttömäksi ulinaksi, kasvot olivat ihan sinisinä. Kaikki piikat, rengit, työläiset hyökkäsivät ulkokäytävästä, riuhtaisivat ovet auki. Isä

raivostui keskeytyksestä, säntäsi toiselle ovelle ja hosui siellä seisovia, sitten toiselle sivaltelemaan sieltäkin pyrkijöitä, – hän oli yhtä mieletön kuin poikakin. Mutta tämä oli sillävälin pelastautunut.

Tuntia myöhemmin hän oli ulkona puutarharenkien keskellä. Ja silloin ei ollut kiltimpää, nöyrympää, nopeempaa, reippaampaa poikaa kuin John Kurt. Hän autteli milloin toista, milloin toista suostuttelevia, näppäriä sanoja puhellen. Ja sitten hän innostui kertomaan kaikista Gibraltarin uloimman kärjen apinoista; hei, siellä ihan vilisee apinoita, ne seisoskelevat siellä tähyttämässä Afrikkaa. Hän matki niitä, leiskui, oli utelias, hylätty, peloissaan, kärväs, iljettävä kuten ne. Oli selvää, että hän oli nähnyt apinoita, joskaan ei juuri Gibraltarilla.

Isä oli kävellyt lähistölle ja rattoisuuden kuullessaan kätkeytyi tavallisuuden mukaan. Siellä hän nyt seiso i kyyristellen ja ahmien, – ahmien ja kyyristellen. Illalla oli isällä ja pojalla keskustelu samassa huoneessa, Kurtien vanhassa huoneessa. Siellä molemmat viimeiset Kurtit itkivät syytysten. Poika lupaili olla aina, aina, aina kiltti, ja isä olla koskaan, koskaan enää lyömättä häntä, koskaan!

Vähän jälkeenpäin muuan poikanen, joka juoksenteli asioilla, sai uuden, hienon pyhätkin. Pojan veli oli perämies, ja tämä oli jossain Englannin satamassa kadulla ostanut takin eräältä akalta pilahinnasta. Poika oli kuullut, ettei koko kaupungissa ollut niin hienoa, takkia, ja siinä hän oli ihmisten mielestä oikeassa. Mutta kun hänen piti seuraavana sunnuntaina vetää se yllensä, olikin se leikelty siekaleiksi, sievästi ja varmallalla kädellä, siten nimittäin, että se riippui kuin eheänä, vaikka oli pelkkinä kaistoina. Tietysti kaikki ajattelivat Johnia; itse hän oli sillä hetkellä soutelemassa. Kun isä oli häntä viime kerralla niin kovakouraisesti pidellyt ja kun he pitivät Johnista, arvelutti väkeä mennä sanomaan mitään. Mutta puutarhuripojalla, Andreas Berg oli hänen nimensä, oli vain tämä takki, ja hän oli ollut siitä onnenautuas; siksi hän ei voinut hillitä itkuaan, ja vanha Kurt huomasi sen viimein. Silloin totuuden täytyi tulla esille.

Saattoi näyttää käsittämättömältä, ettei John ollut ajatellut, kuinka tässä kävisi, – ettei hän ymmärtänyt kaikkien ihmisten heti arvaavan syylliseksi häntä sen jälkeen, mitä kissalle ja kasvitarhan parhaalle omenapuulle oli tapahtunut. Kenties hän mielessään arveli, ettei asia koskenut muita kuin häntä ja pikku poikaa itseänsä? tai että hänen isänsä oli hänelle luvannut, ettei hän enää koskaan saisi selkäsaunaa? – John tuli riemumielin mereltä; jo kasvitarhan portilla hän alkoi kehuskella, mitä urotöitä hän oli sinä päivänä tehnyt. Silloin isä huusi häntä tuvan avoimesta ikkunasta. Poika vastasi kajahtavalla äänellä ja harppasi isot portaat yhdessä pyörähdyksessä.

Heti kun hän näki pöydällä takin ja sen vieressä valmiina uuden, hyvin oksitun raipan, hän oli siinä silmänräpäyksessä kelmeä kuin kalkki ja joutui järjiltään. Hän kieppui paikallaan ympäri ja kiiruhti hokemaan, ei tavallisella äänellään, vaan käheästi läähättäen: "En se minä ole en se minä ole, en se minä ole!" – mutta nähdessään isänsä kohottavan raippaa hän vaihtoi hokemisansa salamannopeasti ja huusi tavallisella äänellään: "Olen! Se olen minä, se olen minä, se olen minä!"

"Pyydätkö anteeksi!"

"Pyydän! Pyydän! Pyydän! Pyydän!" ja polvillaan ja kädet pään yli ristissä: "Anteeksi, anteeksi, anteeksi, anteeksi!"

"Ja pyydätkö pojalta anteeksi?"

"Pyydän kyllä! missä poika on? Mennään pojan luo!" – hän ponnahti jaloilleen ja ovelle, pelokkaana tähyillen isäänsä. Tämä asteli perässä raippa koholla ulos, mutta hän ei raskinut lyödä.

Pikku pojan eteen John jälleen lankesi polvilleen. Ja sitten hän riisui yltään oman takkinsa ja liivinsä ja antoi pojalle. Kukaan ei ollut pyytänyt häntä niin tekemään. Liivintaskussa oli englantilainen kultaraha ja pari norjalaista hopealanttia. Ne kierähtivät maahan. Hän antoi siekailematta nekin. Nyt joutui isä liikutuksen valtaan, ja hänen täytyi poistua. Työläisten pian jälkeenpäin istuessa pöydässä John näytteli heille taas Gibraltarin apinoita. Sitten hän tuli luottavaisena isänsä luo ja kysyi, eikö hän saisi antaa päivätyöläisille kotiin vietäväksi jotakin siitä, mitä he olivat tänään korjanneet ylös maasta. Siihen suostuttiin, ja poika läksi heidän matkaansa, auttaakseen heitä kantamisessa. Isä seiso i ikkunassa. —

Johnin seuraava urotyö tapahtui merellä. Kenties hän oli nyt oppinut, että muutamat asiat olivat maalla vaarallisia. Oli siis koetettava, eikö merellä ollut vapaampaa. Hän läksi veneeseen erään pikku pojan kanssa, jonka aikoi heittää mereen, voidakseen itse pelastaa hänet. Hän oli lukenut jotakin sellaista, tai hänen teki mielensä nähdä pojan tuskaa. Ja sen hän sai nähdä. Pienokainen ei nimittäin osannut rahtuakaan uida ja luuli voitavansa kauhistustansa ilmaisemalla saada toisen käsittämään sen ja luopumaan aikeestaan. Mutta turhaan. Pojan kauhistuminen yltyi; hän kirkui kaikella vähäisellä voimallaan, niin että Johninkin olisi pitänyt tuntea kauhua. Mutta ei! Sitten pienokainen tarrautui pikku sormillaan Johnin vaatteisiin; hänet kiskottiin irti, – kaappasi sitten kiinni veneestä, ja kiskottiin irti, – sitten epätoivoissaan airoista, mutta työnnettiin mereen. John suin päin perässä. Hän tavoittikin pienokaisen, juuri kun tämä oli uppoamaisillaan, ja piteli häntä ylhäällä. Mutta hänellä oli täysi työ saada lapsi takaisin veneeseen, sillä pienokainen oli saanut kouristuksen. Ihmisiä sousti paikalle joka haaralta; he luulivat murhan olevan tekeillä.

Sinä iltana ei John tullut kotiin. Useita päiviä haeskeltiin häntä; ensin oli siinä puuhassa kartanon väki, sitten myöskin poliisiviranomaiset, lopulta monet kaupunkilaisetkin, joiden kävi sääliksi isää. Vihdoin he löysivät pojan ylhäältä eräästä tunturin karjatalosta. Hän heittäysi pitkäkseen maahan ja kirkui täyttä kurkkua; hän ei tahtonut tulla kotiin, ennenkuin tulijat lupasivat, ettei kukaan pieksisi häntä.

Tämä viimeinen urotyö teki hänet tunnetuksi kaupungissa. Olipa se hänelle eduksi tai ei, yksimielisesti päättelivät kaikki, ettei hän ollut kuin muut lapset, ihan tolkullaan, – ja koulussakin myöhemmin oltiin häntä kohtaan suvaitsevaisia, ei tietenkään toverien taholta, ne eivät ole kenellekään suvaitsevaisia, vaan opettajien. Hän teki mitä kamalimpia kolttosia, erittäinkin kehitysiässään erään rikkomuksen, jota ei sovi tässä mainita. Mutta hänen isänsä tuli kouluun ja rukoili hänen puolestaan. Kaikkien opettajien tuli surku isää, joka ahersi niin kunnollisesti. Täytyi siis tälläkin kertaa osoittaa laupeutta.

3

"Ihmisen rinta on kuin meri"

Hän suoritti tutkintonsa hyvin. Sitten hän viehättyi rupeamaan kadetiksi, ja siihen isä heti antoi suostumuksensa, sillä sotakoulussa hän oppisi järjestystä ja kuria. Mutta jos kurilla ymmärretään käskyn tottelemista, ei hänen tarvinnut sitä oppia, ja säännötön ei hän ollut koskaan ollut. Muuta oli hänessä vikaa, ja pari kertaa hän oli joutumaisillaan karkotetuksi sotakoulustakin. Opettajia kohtaan hän oli aina mielitelevä, ja se pelasti hänet. Hyvän hän suoritti tutkinnon sielläkin ja uhkui pelkkää innostusta alaansa. Eritoten hän osoittautui oivalliseksi harjoitusmestariksi. Pirteästi, reippaasti ja kaskujen merkeissä siinä kaikki luisti, missä hän oli, ja sadatustenkin, sillä voimasanat olivat vähitellen tulleet hänen erikoistaidokseen. Kaikki prikaatin upseerit eivät yhteensä kiroilleet vuodessa puoliakaan siitä, mitä hän viikossa noitui. Hän saattoi aloittaa jonkin kirouksen komppanian toisessa päässä, miesten seistessä rivissä, ja ladella sitä jatkuvasti, kunnes ehti toiseen päähän.

Sillä mielikuvituksella, jonka hän haaskasi sadatteluun, olisi hän maalarina voinut täyttää kokonaisen museon, runoilijana tai säveltäjänä kirjaston. Noita kiroiluja ei hevin voi painattaa; ne olivat enimmäkseen miesten kesken käytettäviä. Yleiseen, julkiseen käytäntöön oli hänellä kielen tavallinen valikoima, vaikka hän käyttelikin sitä taiturimaisesti. Vihjatakseen edellisten laatua, – omatekoisten, tarkoitan, – annan hiukan miedonnetun näytteen. Komppania oli eräänä sunnuntaina ollut asetettuna rukoukseen, ja pappi oli paukutellut heille liian pitkän saarnan, jonka John Kurt väitti päälle päätteeksi lukeneensa jostakin vanhasta postillasta, joten hän julisti pappia kohtaan seuraavan siunauksen: "Piru palavilla postilloilla sen suolet sisältä valaiskoon!"

Juttuja oli hänellä tyhjentyvätön varasto. Ne tarjottiin sellaisessa kuvien ja kirousten kastikkeessa, että porisi. Jutuilla oli muuten se ominaisuus, että kaikki eivät niitä uskoneet.

John Kurt oli pitkä, laiha, luiseva, notkea kuin paju. Hän piti täyspartaa, mutta se ei oikein menestynyt; se oli takkuinen, ja siinä oli aukkoja, missä ei mitään kasvanut. Tästä tuli kasvojen näköön jotakin repeytyntä. Tuimien silmiensä leimahtaessa hän oli peloittava. Mutta otsa oli kirkas, sen pinta omituisen valkoinen; sen yli saattoi välähdellä salamoita hänen ollessaan parhaalla tuulella, ja silloin hän ei ollut peloittavakaan. Hänellä oli suuri vaikutusvalta ihmisiin, ja hän osasi sitä käyttäen.

Suurinta oli hyvärakenteiselle miehelle tietysti upseerina ja sotilaana olo. Hän pauhasi ja jyrisytti maailmalle vakuutuksiaan, ettei kenestäkään voinut tulla ihmistä, ellei hän ollut ensin käynyt läpi "äksiisiä". (Hän käytti mielellään kansanomaisia sanoja ja käänteitä; kirjakielessä ei ollut kylliksi värikkyttä.) Äksiisiä ja kuria! Naisväen suurimpana puutteena oli, että he eivät olleet koskaan saaneet kuria ja tahtia syntiseen elämäänsä, – "ne siat". Koko maa pitäisi järjestää kuin "äksiisitaloksi". Silloin ei olisi sairaita eikä raihnaita, ja silloin olisi, perhana puhaltakoon ja pählyttäköön, järjestys ja komento. Koko suurkäräjän pitäisi, saakeli soikoon, lähteä nummelle harjoituksiin; ennen ei koko liutaan järkeä tulisi. Kuninkaan pitäisi, jukoliut, johtaa äksiisiä; muutoin kävisi kuin sikotarhassa, missä tanakimmat kärsät tönivät pois kaukalolta toiset kärsät. Yhden pitäisi olla sauva kourassa kaitsijana.

Kuka siis voikaan kuvata hänen toveriensa, tuttaviensa, mutta ennen kaikkea hänen isänsä ihmetystä, kun eräänä päivänä annettiin tiedoksi, että yliluutnantti John Kurt oli anonut eroaan ja armossa saanut sen!

Hän riensi kotiin. Kun joku häneltä kysyi syytä, vastasi hän, että koko sotalaitos oli, hemmetissä, mitä viheliäisintä apinoimista; kenenkään kunniallisen miehen ei pitäisi siihen alentua. Upseerit olivat pyntättyjä, opetettuja apinoita; he kasvattivat terveitä, tanakoita poikia apinoiksi; kenraalit olivat töyhtöpäitä suurapinoita, ja kuningas oli yliapina.

Miksi hän siis aikoi? Maanviertäjäksi kuten isäkin! "Kamara" – se oli ainoa vankka, mitä maailmassa oli. Se oli sen vuoksi myöskin ainoa, jolla oli arvoa ja joka antoi kaikelle muulle arvoa. Kaivaa esille kamarasta hienoimmalta maistuvaa ja hienoimmalta tuoksuvaa, se oli, pentele vieköön,

etevintä, mihin vapaa mies saattoi ryhtyä. Nyt hän pukeusi kuin retku kaikkien muiden sekaan kesähelteeseen tuonne kasvismaalle ja uurasti olkansa takaa.

Niin, näin oli kesällä. Mutta syksy ei ollut mennyt, ennenkuin hän, piru periköön ja keriköön, huomasi puutarhanhoidon olevan silkkaa "sontaa". Siihen kuului käyttää *sitä* lajia sontaa, ja *niin* paljon sontaa, ja *sillä* lailla sontaa. Hänestä tuntui viimein "koko maailma olevan iso sontakasa". Niillä kansoilla oli paras oltava, jotka omistivat isoimman. Mitä lempoa oli sota muuta kuin että ihmiset tappoivat toisiansa kukin sontakasansa takia? Runous herui paremmin keväisin, kun sonta alkoi palaa.

Hän läksi laivassa Etelämerelle. Missä hän nyt oli, *ja monta vuotta*, siitä ei kukaan voinut saada selvää, kunnes hän vihdoin eräänä kauniina kevätpäivänä palasi kotiin. Jos piti uskoa häntä itseään, oli hän käynyt kaikkialla maapallolla. Sillä sittemmin ei hänen läheisyydessään mainittu maata, ei kansaa, ei luonnonhistoriallista merkillisyyttä, ei satamaa, ei kuuluisaa rakennusta, jota hän ei ollut nähnyt; ei myöskään ketään mainiota miestä, jonka kanssa hän ei ollut sinä tai jota hän ei ainakin tuntenut. Kaikki ei ollut satua. Tietoja hänellä oli, niitäkin, joita saadaan paikalla. Merkillisiä tuttavuuksia oli hänellä niin ikään; sen osoitti hänen kirjeenvaihtonsa. Vielä loppukesällä tavoitti häntä eräs englantilainen lordi ystävinensä saadakseen hänet mukaansa tunturimetsästykselle.

Miksi hän oli palannut kotiin? No, sanoi hän, nähdäkseen isänsä kuolevan. Isä muuten oli mitä parhaimmassa voinnissa ja ihan yhtä pirteä sinä päivänä, jona hän läksi matkoilleen, kuin sinäkin päivänä, jona hän takaisin tuli. Mutta poika puolestaan väitti, ettei hän, herra nähköön, sietänyt kauemmin ajatella isän kenties vaipuvan kuolinvuoteelleen hänen olemattansa saapuvilla. Kotiintulostaan asti hän oli pelkkää huolenpitoa ja herttaisuutta isäänsä kohtaan. Tämä oli käynyt vanhaksi ja antoi menetellä kanssaan, niinkuin pojan päähän pisti. Osaksi nämä pälkähdykset olivat kerrassaan merkillisiä, kuten esimerkiksi hänen äkkiä tahtoessaan, että isän ei pitäisi syödä. Tai kun hänen päähänsä yhtä pikaisesti juolahti asettaa hänet lämpimään kylpyyn, jota seurasi kylmä suihku. Tai kun hän oikaisi vanhuksen paksujen haahkanuntuvapieluksien alle hikoamaan, isän tuntematta vähintäkään tarvetta siihen. Hän silmäili poikaa omituisella katseella syrjästä. Paljon sanovalla katseella. Siinä ei ollut turvallisuutta eikä pelkoa, vielä vähemmän leikillisyyttä, vaan kummallista, kylmää uteliaisuutta, kuin hän olisi kyllä halunnut tietää, *mitä vielä*. Toisinaan taas tuntui katse kysyvän: "Onko tämä John? Vai *eikö* tämä ole John?"

4

Purje näkyvissä

Syksyllä samana vuonna, jonka keväänä John Kurt oli palannut, tuli kotiin eräs nuori tyttö, josta pian saatiin koko kaupungin puheenaihe. Ja kahdestakin syystä. Hän oli nimeltään Tomasine Rendalen; isä, yliopettaja Rendalen, oli tämän sukunimen omaksunut siitä, että hänen isänsä oli kotoisin Rendalenin tunturiseudulta. Yliopettaja Rendalen oli vanttera, kookas mies, joka käyskenteli hiljaista, hiukan raskasta koulukulkuansa kaupungilla. Vaimonsa kuoltua hän ei ottanut osaa mihinkään koulutyönsä ja kaupungin lukuyhdistyksen ulkopuolella. Hän ei seurustellut kenenkään kanssa ja antoi lasten ja vanhan Marianen vallita talossaan.

Hänen vanhin lapsensa oli Tomasine; tämä oli tavattoman lahjakas kieliopinnoissa, ja hänellä oli äitinsä päättäväisyys. Kuudentoista vuoden vanhana hän lainasi pikku summan rahaa, läksi Englantiin erääseen opistoon ja oppi perin pohjin englannin kielen. Sieltä hänet siirrettiin erääseen Ranskan opistoon, jossa hän opetti englantia ja itse oppi ranskaa. Sitten hän Saksassa opetti eräässä opistossa sekä ranskaa että englantia ja oppi itse saksaa. Hän oli ollut poissa lähes viisi vuotta, kehittynyt tottuneeksi ja erinomaisen taitavaksi opettajattareksi ja alkoi heti kotiin tultuansa opettaa naisia ja miehiä sekä lyhennellä velkaansa. Tämä herätti kaupungin yksimielistä ihastusta. Kaikki olivat hänen hyvänpäivän tuttujaan.

Mutta yhtä yksimielistä ihastusta herätti hänen vartalonsa. Tarvitaan melkoisen paljon, ennenkuin tämä voi käydä päinsä. Kauniita kasvoja ihaillaan aina, sillä niitä ei voi kokonaan väärentää; kaunista vartaloa sitä vastoin ei ihailla suoraa päätä. Mutta hän oli solakka ja voimakas, uusimman kuosin mukaan pukeutuva. Kuten kaikki nuoret, terveet tytöt oli hän lapsesta asti halunnut harjoittaa ruumistaan ja myöskin aina hankkinut tilaisuutta siihen. Englannissa hän senvuoksi heti alkoi voimistella; kaikkina näinä vuosina hän oli pysynyt tässä mieliharrastuksessaan. Hänen ryhtinsä olikin nyt ihan toinen kuin ainoankaan muun tytön koko kaupungissa.

Hänen vartalonsa ihastelua ei vähääkään laimentanut se, että nenä oli litteähkö, että hänellä oli vaalea tukka, joka sai hänet etäämmältä näyttämään kaljupäiseltä, että kulmakarvoista ei voinut puhuakaan, että silmät olivat harmaat ja – silloin kun hän ei käyttänyt kakkuloita – siristelevät. Suu oli aivan liian iso, mutta hampaat säännölliset ja niin terveet, kuin suku olisi ollut vielä Rendalenissa järsimässä kovaa leipää. Kun ihmiset näkivät hänet takaapäin ja hän aavistamatta käänsi kasvonsa heihin, joutuivat he ällistyksen valtaan. Häntä oli koetettu nimitellä "ällistykseksi", mutta se ei käynyt päinsä. Vartalo auttoi hänet yli kaikkien arveluttavuuksien. Ollen likinäköinen hän käytti kakkuloita, ainoana nuorena naisena koko kaupungissa. Siihen aikaa ei vielä ollut tapana käyttää *pince-nez'*tä. Tämäkin toi häneen jotakin erikoista. Hän ihan säteili voimaa ja järkevyyttä.

Talven kuluessa hänestä tuli ehdottomasti tanssiaisten ensimmäinen nainen. Hänen ilonsa siitä että hän jälleen oli kotona, jälleen sai luontevasti liikkua molempiin sukupuoliin kuuluvan iloisen nuorison parissa ja että kaikki olivat häntä kohtaan ystävällisiä, samalla kuin hän menestyi hankkeissaan hyvin, oli erityisen näkyvä; se ilmeni myös usein vilpittöminä sanoina. Sentähden hän ei herättänyt mitään kateutta. Kenties auttoi hiukan sekin, ettei hän omankaan tietonsa mukaan ollut kaunis.

Se talvi oli tanssiaistalvi, ja kaikkialla hän oli mukana. Tanssi oli hauskinda, mitä hän tiesi.

Talven mittaan alkoi myöskin John Kurt olla tanssimiehiä. Se tapahtui yksistään hänen vuokseen. Hän kuuli Kurtin heti sanovan sen. Mutta hänhän tiesi, ettei Kurt mukautunut yleisiin sääntöihin, että hänellä oli kaikkialla vapaa puhevalta. Hän huomasi Kurtin muuttuneeksi ja hyvin kummalliseksi. Mutta hän teki kuten toisetkin; hän ei kartellut Kurtia eikä ollut millänsäkään, joskin tämä vannoi hirttävänsä, muhentavansa, keittävänsä, karistavansa itsensä, ellei Tomasine tuossa "tanssiheleijassa" ollut kuin nuori, valkoinen, hirnuva aavikkohepo tai kuin kokonainen linnunsoitimen leiskuna metsänlaidassa. Hänen käsivartensa ja kaulansa olivat ihan kuin herkullinen,

pikkuruinen, lämpöinen turkkilainen sianporsas, sellainen, jolla on "punainen pinta". Neito viiletti tanssissa, herra nähköön, kuin *a great man of war* merellä. Kurtin itsensä tanssiessa hänen kanssaan tuntui kautta kunnian, hengen ja autuuden, siltä "kuin olisi ylhäällä tunturilla porhaltamassa ylös louhikkoa kivääri kädessä, koirien vilistäessä täyttä karkua harjulta harjulle". Nämä joka tanssin lomassa korvaan päräytellyt "rrrummutukset" tekivät hauskuuden vielä hupaisemmaksi. Toiset nauroivat, ja Tomasine nauroi. Hänellä ei ollut vähintäkään ihmistuntemusta. Sitä ei saa pistäytymällä toisesta opistosta toiseen, vaikka ne ovat eri maissakin.

Kurt tuli pian kotiinkin hänen luokseen. Hän tiesi Tomasinen vapaa-ajat; pian hän tiesi tämän kävelytunnitkin ja haki häntä kaikkialta. Tomasine piti huolta siitä, ettei ollut koskaan yksinään; muuten hänelle oli Kurtin tulo mieluista kylläkin. Tämä jutteli silloin hänelle ja ystävättäriille hauskoja asioita ja joskus liikuttaviakin. Niinpä herran hylätystä, eksyneestä riekonpesyeestä, jonka hän oli käsin yksitellen poiminut kanervikosta, missä poikaset piipertelivät ensimmäisissä untuvissaan; hän oli vienyt ne kotiin "luhaansa". Hän kertoi sen niin kanervaisella tunturiraikkaudella, niin välittömästi, että heille tuli kyynelet silmiin. Sellainen innostutti häntä. Rajuimpiinkin tarinoihinsa hän heitti sitten jonkin hienon, liikuttavan piirteen.

Tyttöjä viehätti myöskin se tapa, jolla hän aina puheli isästään – hullunkurisimman ja hellimmän seos, alituisen naurun ja itkun väliltä. He tottuivat hänen raakoihin kuviinsa, hänen mehukkaaseen kieleensä; sitä ei voitu välttää, se loi sen omalaatuisen värikyyden, joka usein säikytti heitä, mutta tenhosi. Tomasine ja ystävättäret eivät sitä itselleen muulla tavoin selvittäneet, kuin että heistä viimein ei tuntunut kykenevän kertomaan kukaan muu kuin hän.

Näin tuntui Tomasinesta enemmän kuin toisista. Hän tunsu, kuten asianlaita olikin, että kaikki tarkoitti hänen hauskutustansa.

Eräänä päivänä, heidän sattumalta jäätyään kahden kesken, Kurt jutteli hänelle tarinan luotsinleskestä, jolle hän niinä päivinä innokkaasti keräsi rahaa. Hän näki avuliaisuutensa miellyttävän Tomasinea ja sanoi muutta mutkitta, että hänelle oli neiti Tomasine Holm Rendalen, mikä kaupunki on erämaan karavaanille. Niin, kun Tomasine sitä nauroi, oli syynä se, ettei hän tiennyt, mitä oli tallustella aina samassa hiekassa ja samassa helteessä väsyneenä, nääntyneenä, janoissaan, nälissään. Silloin on kaupungin näkeminen jotakin! Tomasine oli minareetin torni ja plataanit ja vesilähde ja kielletty viini ja teltojen valkoiset katot ja tanssi ja kitaran soitto ja paistetun lihan haju. Entä jos he kaksi lyöttäytyisivät yhteen? Silloin he möisivät täällä "koko höskän" ja matkustaisivat maailman ihanimpiin maihin ja lojusivat selällään aurinkokatoksien alla ja antaisivat toisten hyöriä tiputtelemassa heihin ruokaa ja juomaa? Tai sitten he jäisivät ja kiskoisivat kartanon kasvitartat ylös tunturille asti? Sillä mitä kaikkea kasvaisikaan sellainen kamara, moisella päivänrinteellä ja noin lämpimän merituulen leyhähtelyissä? He siis kaivautuisivat harjujen uumeniin kuin kaksi maamyyrää ja rikastuisivat?

Mutta hän näki Tomasinen lause lauseelta yltyvän kauhun! Taaskin hän pysähtymättä antoi puheensa lipua myrskyiseksi isänsä ylistelyksi. Tämä ei nimittäin ollut mitään muuta kuin hänen isänsä päähänpistoa, sillä ukko tahtoi vihdoinkin saada poikansa naimisiin. Hänen isänsä saattoi nousta vuoteeltaan talviöinä, kun äkkiä pakasti, "ja kietoa monia niinimattoja ja villahuopia vilunarkojen hedelmäpuiden ympärille kuin ne olisivat alastomia kakaroita". Kun hänen isänsä piti hakata pois jokin pensas, "otti hän ensin linnunpesät käsiinsä ja kantoi ne toiseen pensaaseen ja siteli ne sinne kiinni". Tomasinen ei senvuoksi ollut ihmeteltävä, jos hän ajatteli poikaansakin. Mutta itse saattoi John kyllä odottaa, hän oli onnellinen niissä olosuhteissa, joihin oli nyt joutunut. Aloitti sitten jutun muutamista lehmistä, jotka eivät tahtoneet pureksia ruohoa, syystä että tämä oli kalventunutta; mutta hän kiinnitti niille päähän isot vihreät kakkulat, ja silloin näytti ruoho verekseltä, "ja kylläpä ne tottamaar söivätkin".

Sen verran Tomasine toki tajusi, että John Kurt oli pettynyt. Thomasinea itseään oli alkanut peloittaa, hän ei oikein tiennyt miksi. Mutta kyllä hän sen sentään tiesikin. Hän oli juuri samana päivänä kuullut John Kurtin hirveän siveettömästä elämästä.

Sitten tapahtui se merkillisyys, että muuan hänen äitivainajansa ystävätär tuli hänen luokseen soveliaan johdannon jälkeen puhumaan Kurtin puolesta. Ja jonkin aikaa myöhemmin tuli vielä toinen hänen rakkaan äitinsä ystävätär, ja kolmaskin! John Kurt ei kyllä tosiaankaan ollut kuin toiset, mutta hänestä tulisi erinomainen aviomies, siitä olivat he kaikki varmat. Ja mitä hänen siveettömyyteensä tuli, niin se kyllä oli huono juttu, mutta pahempi kuin monien muiden se tuskin oli; kaupungissa saattoivat naineetkin miehet tehdä ilkeitä rikkomuksia. Siinä oli ero, että hän paljasti vikansa ihan julkisesti. Noiden kolmen naisen puheet olivat hyvin samanlaisia, ja Tomasine pani merkeille niiden yksituumaisuuden. John Kurt itse pysytteli tovin poissa, paitsi että hän aina kaupungille mennessään ja sieltä tullessaan – mikä tapahtui usein – käveli Rendalenin asunnon ohi, vaikka perhe asui syrjässä, kaukana vasemmalla torista, lähellä ketorinnettä. Aina talon sivuuttaessaan hän tervehti, jos vain kissakin ikkunassa istui.

Niin ikään hän lähetti joka aamu kukkavihon; päivä ja kukkavihko olivat yhtä varmat. Vanha Mariane, joka ne otti vastaan, lisäsi halukkaasti sanan tai pari Tomasinesta. Kurtilla oli joka kerta jokin tilapäishuomautus huulillaan, kuten "Jumala hänen kaulakuoppaansa siunatkoon!"

Sitten, kun äidin parhaat ystävättäret olivat käyneet Tomasinen luona Kurtin asiaa ajamassa, ei kestänyt kovinkaan pitkää aikaa, ennenkuin hänen omia parhaita ystävättäriänsä alkoi tulla. Muutamat olivat ennen tehneet päinvastoin; he olivat maininneet Kurtia melkein inhoten, he eivät voineet sietää "hänen valejuttujaan", "hänen raakoja puheitaan" eivätkä häntä itseään; "hän oli kuvatus". Nyt he alkoivat myöntää, että hänessä sentään oli jotakin kiintoisaa, jonkinlaista demonista viehätystä.

Kurt oli tietysti käynyt heidän puheillaan, ensin sen luona, jolle tiesi olevansa vastenmielisin. Tälle hän sanoi tietävänsä sen, kunnioittavansa häntä siitä. Olihan hän kurja, halveksittava olento. Mutta juuri siitä syystä hän oli tullut. Sillä toinen oli kaupungin rehellisin ja tunnollisin ihminen; kaikki olivat siitä yksimielisiä. Hänen *täytyi* auttaa häntä! Toinen ei tuntenut hänen elämäntarinaansa; siitä koko asia. Hän ei siksi myöskään tiennyt, minkätähden Kurtia oli jo pojasta asti ymmärretty ja täytyntä ymmärtää väärin, joten hän oli pakostakin suennut eriskummaiseksi. Niin, eihän hänen oikeastaan tarvinnut sanoa mitään; toinenhan näki ihmisten läpi. – Erään toisen käsistä sanoi Kurt, että ne olivat niin sievoiset, niin herkulliset ja pyöreät ja verokset, että niitä voisi käyttää kahvin kanssa. – Hän pyöritti ja vyörytti heidät sanavirtaansa; hän suihkutti heitä kylmästi ja leyhytti heitä lämpimästi; hän peloitti heitä, ja hän liikutti heitä. He eivät menettäneet tajuaan; he ymmärsivät hyvin, ettei kaikki ollut vilpittöä ja välittömää. Mutta juuri *se* kääntyi hänen puolustukseksi. *Hän* ei huolinut verhoutua; mielinkielinhän olivat useimmat, kun tahtoivat saavuttaa jotakin.

Sitten kajahteli yhtenäinen naurun remakka kaupungin toisesta päästä toiseen, sillä kevätpuolella hänet selitti eräs pieni reipas ompelijatar lapsensa isäksi, ja hän tunnusti lapsen koko maailman edessä sekä toimitutti sen suurella touhulla kirkkoon kastettavaksi, jolloin sille pantiin nimeksi – *Tomasine*.

Uusi naurun rähäkkä seurasi heti perässä, sillä kun häneltä kysyttiin, kuinka ihmeessä hänen päähänsä saattoi pälkähtää sellaista, vastasi hän, että jos asia olisi hänen määrättävissään, niin pantaisiin – herra nähköön – jok'ainoan lapsen nimeksi kaupungissa tästä lähtien joko Tomas tai Tomasine. Se oli liikuttavaa.

Siihen aikaan hänen isänsä kuoli, ja erikoisissa olosuhteissa. Vanhus oli lähettänyt Tomasinelle sanan, että hänen vointinsa ei ollut hyvä; olisiko Tomasine niin ystävällinen ja pistäytyisi hänen luokseen ensi kerralla iltakävelyllä lähtiessään? Nuo kaksi olivat vanhoja tuttavuuksia; tytön pienessä ollessa oli hän useasti antanut tälle kourat täyteen kirsikoita, sillä lapsi oli näyttänyt niin reippaalta ja terveeltä; vanhalla puutarhurilla on silmää sellaiselle.

Tomasine läksi ylös kartanoon ja tapasi hänet hänen työhuoneessaan. Tulija oli siellä ensi kertaa. Sen seinät oli verhottu jollakin jäykällä, tummalla, joka arvatenkin oli nahkaa ja oli aikoinaan ollut maalattu ja kullattu. Ikkunan viereisessä sopessa oli iso kaappi, viehättävä huonekalu, vähintään kaksisataa vuotta vanha, taiteellisesti veistelty. Ikkunan edessä oli järeätekoinen, maalaamaton pöytä, täynnä papereita, siemennäytteitä, sanomalehtiä, ruoanmuruja; sen ääressä istui hän itsekin

vanhanaikaisessa nojatuolissa, sellaisessa, jossa on lyhyt, leveä nahkaselkä. Hän nousi ja pakotti Tomasinen istuutumaan tuoliin. Itse hän käveli harmaassa palttinatakissaan, pinkkoesiliina yllään ja louskuvat tohvelit jalassa. Päässä oli hänellä isolippainen lakkinsa, kaulaan oli kiedottu paksu pyyheliina; hän oli hiukan käheä ja muutenkin raihnas – kevät oli sinä vuonna niin kolea.

Tuo pitkä, laiha mies alkoi harppoa ikkunan edessä olevan pöydän ja ulkokäytävän puoleisella peräseinällä olevan makuusijan välillä; hän harppoi ja harppoi pitkin sisäseinää ohi suuren uunin, jonka reunuksella komeili kaksi oldenburgilaista, kumpaisellakin suunnaton tekotukka päässä; hän harppoi uunin vastapäisellä seinällä naksuttelevan vanhan kaappikellon tahdissa. Se löi juuri seitsemän, jonkin soittolaitteen pitäessä suurta pauhua. Hänen sänkynsä oli kiilloitettua koivua; pitkin seiniä sitä vastoin törrötti vanhoja, madonsyömiä tuoleja, toisissa yksi jalka uusi tai kaksi, toisissa uusi selkämys. Seinille oli ripusteltu maalauksia, joista vielä näkyi joku punakeltainen käsivarsi tai ruskeanpunainen hame, mutta kaikki muu oli mustaa. Puitteissa oli enemmän jäljellä kärpäsisistä kuin kultaajasta. Ja Konrad Kurtin pauhuinen puhe hänen marssiessaan oli samaa lajia kuin kamarikin, seos vanhaa ja uutta, vanhaa enimmäkseen suvusta eikä vailla kerskailua, uutta vähemmän, ja tämä nykyajan vaatimattomampaan kuosiin. Hän haastoi ilman poikansa sadatuksia ja kuvia, mutta jotensakin voimakkaasti. Hän kerskui toisena hetkenä, pilkkasi toisena, kuten poika useasti. *Summa summarum* oli kuitenkin se, että tämä suurenmoinen suku oli lopullaan; runko ei enää kelvannut. Jos se tahdottiin pelastaa, se ja suvun viimeinen omaisuus, täytyi käyttää ymppäystä. Uusi, voimakas puu oli löydettävä.

Tomasine istui siellä lähes kaksi tuntia ja kuunteli. Hän löi laimin illallisaikansa, iltakurssinsa. Vanhus ei tahtonut päästää häntä. Sisemmästä käytävästä avasi palvelustyttö oven kysyäkseen, kattaisiko hän pöydän, mutta hänet häädettiin pois.

Kävellessään kotiin puistokujan kautta, missä sadepurot olivat repineet jalkatien ja vanhat puut kohisivat myrskyssä, tuntui Tomasinesta, kuin hän olisi tullut hautakammioista; siellä hän oli tavannut yhden ainoan elävän miehen, joka käyskenteli vainajiaan tarkastellen. Tomasineella ei ollut vähintäkään kaipuuta mennä tuonne sisälle. Hän kääntyi katsomaan laastittua, likaista, isoa, pieni-ikkunaista rakennusta. Hän huudahti äänekkäästi: "Ei!"

Hänen seuraavana aamuna palatessaan kamariinsa ei John Kurtin tavallista kukkavihkoa ollutkaan tullut. Se tuotti hänelle pistoksen; hän ei tiennyt miksi, sillä näinhän hän toki tahtoi? Eikö niin ollut asia? Hänen piti juuri selvittää se itselleen, kun hänen isänsä palasi aamukävelyltään hyvin kalpeana. Hän kertoi vanhan Kurtin yöllä kuolleen. Hänet oli aamulla tavattu hengettömänä nojatuolistaan pöydän äärestä.

Heti jälkeensä saapui John Kurt. Hän ei sanonut mitään, vaan heittäysi sohvaan ja itki. Itki niin hillittömästi, että sekä Tomasine että hänen isänsä alkoivat pelätä. – Ja kuinka katkerasti hän sitten yltyikään soimaamaan itseään!

Hän palasi joka päivä ja kevensi sydäntään heille, aina järkyttävän voimakkaasti. Missään muualla ei hän käynyt eikä ketään muita puhutellut. Ainoastaan heitä ja väkeänsä. Yötä päivää tekivät hän ja he työtä, sillä he rakensivat talon isoille portaille kukkatemppeleitä, josta vanhus kannettaisiin ulos. Tämä kukkatemppeleitä tuli tavattoman kaunis. Siitä syntyi puhetta, ja maahanpaniaisten aatto-iltana tuli ihmisiä ylös kartanoon sitä katsomaan, niiden mukana Tomasinekin isänsä kanssa. Vainajan ystävä, rovasti Green, tuli pian näkyviin puistokujasta, ja hänen takanaan saapui puoli "vuorta", lapsia ja aikaihmiä, katsomaan ja kiittämään ja lausumaan jäähyväisiä; he olivat käyneet noutamassa papin. Vanha Green nousi ylös portaille ja lausui muistosanoja kukkien ystävästä, joka *meidän* keväestämme meni iäiseen. Yleinen liikutus puhkesi valloilleen; pojan täytyi poistua.

Seuraavana päivänä hän hautajaisista poikkesi Rendalenille. Mutta hän ei tavannut Tomasinea kotoa. Tästä hän pettyi niin kovasti, tuli niin sydämensä pohjasta murheelliseksi, että seiso i kauan mykkänä, vihdoon huoahuen, ettei hänellä siis ollut ketään, niin, ei ainoatakaan! Hän olisi hartaasti suonut, että hänetkin olisi voitu samalla kertaa mullata. Olihan hän rasituksena niillekin, joista hän piti; sen hän kyllä älysi. Ja hän läksi tiehensä. Tämä liikutti vanhaa Marianeaa, joka oli kuulijana, ja

kun Tomasine viimein tuli kotiin, kertoi sen vanhus sillä tavalla, että se liikutti Tomasineakin. Asia oli niin, että Tomasine ei ollut tahtonut olla kotona; hän oli pelännyt tulijaa. Hänellä ei ollut riittänyt rohkeutta kohdata toisen liikutusta, joka kenties saisi omituisen suunnan.

Nyt hän katui sitä. Hän otti äkkiä kakkulansa nenältään ja puhdisti ne, asetti ne jälleen paikoilleen ja katseli itseään kuvastimesta. Eikö hän ollut kyllin suuri ja voimakas uskaltaakseen? Hän seisoi ikäänkuin tähtäilemässä.

Sen ajan pukuna käytettiin parhaasta päästä vyöllä kiinnitettyä, poimuteltua miehustaa ja vannehametta; hän painoi molemmilla lujilla käsillään vyön alas. Valkoiset irtohihat oli hän sisään tultuaan riisunut pois; puvun varsinaiset hihat olivat auki, niin että hänen ranteensa ja käsivartensa kuvastuivat hyvänä vastakohtana mustalle puvulle. Hän nautti niiden voimasta; ihmiset, jotka voimistelevat paljon, ovat tottuneet sellaiseen. Mutta silmät etsivät ehdottomasti kasvoja, heikkoa kohtaa. Ne olivat totisesti uskomattoman rumat! Tämä litteä nenä, nämä isot huulet ja tämä tukka, otsan värinen, olivat tuskin katseltavia. Ja nämä kulmakarvat – vaaleat, lyhyet harjakset – pistäysivät ulos niin ohuesti, että kävivät suorastaan näkymättömiksi. – Eipä väinkään; ei kannattanut hänen ylpeillä. Rakastihan John Kurt häntä todellisesti. Ja oli onneton, – yppö yksinäinen ja onneton. – Ja hänen isänsä oli painanut Tomasinen alas tuoliinsa...

Heti jälkeenpäin köpitti vanha Mariane ylös puistokujaa niin nopeasti kuin kykeni. Hän seisautui kuitenkin kerran ja kehitti sanomalehtipaperista käsiinsä hienon – voi, niin hienon kirjeen; hänen piti sitä silmätä.

Kun kirje oli John Kurtin kädessä, repäisi tämä sen kiivaasti auki ja otti kotelosta paksun englantilaisen kirjekortin, johon oli kuvattu kyyhkynen. Paperi oli hyvin tukevaa ja kyyhkynen hyvin piirretty. Hän luki siitä seuraavat, tottuneen käden ripeästi kirjoittamat sanat:

"Minä teen sen.

Tomasine."

John Kurt kääntyi Marianeen kohti: "Kah", hän sanoi, "olipa minun isäni verraton mies! Sillä jos hän ei olisi juuri nyt kuollut, niin enpä tottamaan olisi tyttöä saanut."

Hän tahtoi mennä naimisiin seuraavana päivänä. Hänen mitä suurimmaksi ihmetyksekseen ei Tomasine tahtonut sitä; ei edes seuraavalla viikollakaan. Tomasine lopetti nyt kaikki opetustuntinsa, alkaakseen opiskella uutta asemaansa varten; hän ei osannut mitään, ei muuta kuin pitää järjestystä ympärillään: hänhän oli pienestä pitäen vain pysynyt kirjoissaan. John Kurt hurmaantui kuullessaan näistä hänen puutteistaan! *Hän*, John, osasi kaikkea. Epäilikö joku *sitäkin*? Hän osasi pestä ja siivota sekä huoneissa että keittiössä, paremmin kuin norjalainen sisäkkö tai keittäjätär! Hän työnsi paikalla syrjään vanhan Marianen ja näytti sen heille, erä erältä. Niin reimasti ja sievästi, niin perinpohjaisesti kuin vain kaikkein tottunein palvelijatar teki hän sen; se oli totta. Edelleen hän osasi laittaa kaikenlaisia ruokia, – lajeja, joiden nimiäkään he eivät tienneet; hän osasi paistaa, leipoa, hän osasi kutoa sukkaa, ommella, parsia; hän osasi pestä liinavaatteita, silittää, kiilloittaa. Hänen eikä kenenkään muun täytyi saada opettaa Tomasinea; miksi ei aloitettaisi heti?

Ja niin kävi. Itse hän teki ostoksia ja kutsui seuraa Rendalenille. Nämä päivät olivat hauskimmat, mitä Rendalenin perheellä oli ollut. Niistä kulki häly kautta koko kaupungin; ystävien ja tuttavien piti päästä katselemaan. Ja kuuntelemaan! Mikä remu ja riemu! Millaisia kertomuksia siitä, missä John Kurt oli minkin oppinut! Milloin Australian kullankaivajien keskellä alituisessa hengenvaarassa, milloin Niilin laivassa englantilaisen herrasväen vieraana, jolloin kokki määräsi koko vauhdin. Toisella kertaa brasilialaisessa neekerihotellissa, sitten Etelä-Amerikan kaivoksissa, ja taas äkkiä isossa höyrylaivassa Haitin vesillä! Sieltä karkaaminen. Hän ei säästellyt paikallisvärejä eikä muitakaan värejä; kamaluuksia ja kirouksia sateli kuin tulta taivaasta eri maitten ja kansojen yli. Mutta työ luisti.

Tomasine oli alikokki, alipesijä, alisilittäjä ja aliparsija! Tätä viimeksimainittuakin osasi John Kurt paremmin. Hän teki työtä yhtä nopeasti kuin pakisikin, yhtä innokkaasti. Hän keskeytti itsensä,

ja aivan rutosti, joka kerta, kun Tomasine teki virheen, tällä kun ei ollutkaan oikeata luontumusta. Nyt John poikkeuksetta valloitti kaikki puolelleen.

Mutta kävisihän yhtä hyvin ja paremmin tämä opetus ja hauskuus päinsä ylhäällä kartanossa. Siitä tulivat vähitellen kaikki yksimielisyyteen, – ja Tomasine taipui.

5

Kotielämää

Heidät vihittiin eräänä ehtoopäivänä kotona; ainoastaan perhe oli saapuvilla, ja pöydästä he kaksistaan kävelivät ylös käsikoukkua. Silloin oli kuumetta molemmin puolin; sitä ei voitu salata. Niin, se kävi vain näkyvämmäksi siitä, että kaiken piti käydä, kuin ei olisi mitään tekeillä.

Tuolla ylhäällä ei ollut tehty suorastaan mitään heidän vastaanottamiseksi; senkin piti tulla jälkeenpäin. Ensimmäinen kamari vasemmalla oli tästä lähtien arki- ja ruokailuhuoneena; sitä lähinnä oli makuuhuone. Talon parhaat huonekalut ja parhaat sängyt, osaksi vanhoja, kallisarvoisia kapineita, oli nyt siirretty tänne, seinien nahkapäällyksellä pesty, mutta se ei ollut siitä kovinkaan parantunut. Laipiot jykevine veistoskoristeinensa kyllä näyttivät pesun jälkeen siistimmiltä. Pesua oli tuhattu myöskin maalauksiin, mutta se ei ollut aina menestynyt; kun puitteet oli samalla uudestaan kullattu, näyttivät ne kamalilta. Siinä onkin mainittu jokseenkin kaikki. Makuuhuoneen viereen oli heti John Kurtin tultua kotiin sovitettu kylpyhuone; tämä jaettiin nyt kahtia, joten saatiin pukeutumishuonekin. Keittiö toisella puolella isoa käytävää, joka kulki talon halki pitkittäin, oli kuin avara tanssiali; siihen hankittiin Englannista rautahella – vastaanaineethan viettäisivät runsaan osan ajastaan sen edessä.

Muutamia päiviä he olivat ihan yksikseen. Eivät he myöhemminkään olleet liikkeellä, mutta ystävättäret saivat erityisiä kutsuja, – ja pian oli sama hauskuttelu käynnissä tuolla ylhäällä kuin ennen alhaalla Rendalenilla. Vihkiäisten edellisinä ja jälkeisinä päivinä oli Tomasine rakastunut – silmittömästi rakastunut John Kurtiin, ainoastaan ajatteli John Kurtia, oli lakkaamatta onnellinen, täydellisesti antautunut.

Mutta hänen luonteeseensa ei kuulunut antautuminen; siksi se ei hänelle soveltunut. Hän näytti niin järkyttyneeltä, niin, melkein pä typerältä. Hän tunsi sen, kun ystävättäret katselivat häntä; olihan hän aikaisemmin itse havainnut sen kuvastimestaan. Sen huomattessaan hän ajatteli jotakin, mutta torjui sen luotansa; sitten se valtasi hänet silloin tällöin kuin salainen säikky. Tietysti hän tahtoi häivyttää sen, mutta tuli silloin vielä enemmän siksi, mikä hän ei tahtonut olla. Ystävättäret kuiskailivat, että hän oli tullut niin oudoksi; hän, joka juuri oli miellyttänyt reippaalla, välittömällä olemuksellaan, oli nyt joko kummallisen hajamielinen tai rajua.

Muuan pikku seikka herätti huomiota: kukaan ystävättäristä ei saanut tulla pitemmälle kuin vierashuoneeseen ja keittiöön; kaikkialla oli huolellisesti lukittua. Tomasine ihan vaani, vaanisivatko *he*.

Mutta piankin vaani yksi heitä kaikkia. Kukaan ei enää voinut olla kahden kesken Tomasinen kanssa John Kurtin avaamatta ovia ja pistämättä päätänsä sisälle; hänen tuloaan ei voitu kuulla, ennenkuin hän seiso i ovesa. Kaikki lukot oli korjattu ja voideltu; saranat kääntyivät ilman narahdusta. Jos he kävelivät kasvitarhan leveillä käytävillä, ilmestyi hän odottamatta jonkin pensasaidan takaa. Jos hänen saapuvilla ollessaan kuiskailtiin, alkoi hän sadatella, käydä levottomaksi, yrmeäksi – ei suorastaan heitä vastaan, mutta kuitenkin siten, että heidän täytyi älytä. Tavallisesti ryöpsähti silloin raesade siitä, että Tomasinella ei ollut järjestyksen tajua.

Ystävättäret ajattelivat, että joko olivat *he* tiellä tai oli tiellä jotakin, jota he varsin mielellään tahtoivat kartella. Ja toinen toisensa jälkeen he alkoivat käydä yhä harvemmin.

Viimeisenä ymmärsi Tomasine miehensä rauhattomuuden. Hän ajatteli alussa, että John tuli siten muita peloitellakseen. Valitukset hänen epäjärjestyksestään olivat tosia; järjestystä on ensin *opittava*. Myöhemmin, kun mikään erehdys ei enää ollut mahdollinen, hän kysyi itseltään, oliko John mustasukkainen niille, jotka kävivät hänen vaimonsa luona. Mutta siinä tapauksessa hänen olisi pitänyt olla mustasukkainen ennemmin; silloin he tulivat useammin kuin nyt.

Oliko John sitten peloissaan? *Mistä* peloissaan? Siitäkö, että he puhuisivat *hänestä*? *Mitä* puhuisivat hänestä?

Hän tiesi sen samassa.

John Kurt oli sillä kertaa poissa, joten hän sai aikaa, aikaa jäähtyä hiukan. Hänen luonteensa ei johtanut pikaisiin päätöksiin, ja hänelle oli epäselvää sekä miltä kannalta asian ottaisi että mihin hänellä aviollisessa yhdyselämässä oli oikeus ja mihin ei. Hän ei ollut milloinkaan puhunut siitä kenenkään kanssa, ei milloinkaan lukenut. Tuska muuttui vähin erin harkitsemiseksi; hän ryhtyi taas työhönsä ja koetti olla, kuin ei mitään olisi tapahtunut.

Mutta John Kurt huomasi heti, että hänen olemuksensa oli muuttunut. Sittemmin hän huomasi tuolloin tällöin, että hänen vaimonsa oli itkenyt. Joka kerta tämän jälkeen kotiin tullessaan hän kysyi, oliko talossa käynyt ketään. – Ei. – Kerran Tomasine kuuli hänen kuitenkin jälkeinpäin tiedustavan puutarhurilta, oliko rouvan luona ollut ketään hänen poissaollessaan.

Kurt alkoi arastella ja varoa häntä, oikeastaan olla epävarma. Mutta ajan mittaan ei hän voinut tätä sietää, vaan kävi äkkiä kärsimättömäksi ja heti raa'aksi. Katui sitten rajusti, pyysi kahteenkymmeneen kertaan anteeksi. Tämä temppu uudistui. Tomasine ei ollut herkkähermoinen, niin että edellinen ei häntä säilyttänyt eikä jälkimmäinen saanut häntä muuttumaan. Hän oli ystävällinen, mutta aina pidättyvä. Siten keräysi voimakas rajuilma uhkaamaan; sen tunsivat he molemmat. Siirtymiset kylmän ja lämpimän välillä kävivät pikaisemmiksi, edelläkävvät kuuropuuskat tuimemmiksi, hiljaisuus ja painostus jälkeinpäin vaarallisemmiksi. Ja kesken tätä kaikkea saattoi John Kurt sitten jälleen olla niin uskomattoman herttainen, niin luonnollisen iloinen ja huomaavainen, että Tomasine unohti kaikki enteet, antautuen toivomaan, että he ilman mitään nimenomaista ratkaisua, ainoastaan hänen hiljaisella torjunnallaan, jota mies tajusi mitä herkimmin, saisivat yhdyselämänsä muuttumaan siksi, mitä *hän* tavalliseksi kunnialliseksi avioliitoksi ajatteli.

Eräänä ehtoopäivänä Kurt tuli satamasta, missä oli työskennellyt kaiken päivää; hänen piti muuttaa vaatteita, sillä hänet oli kutsuttu suurille herrainpäivällisille kaupungille. Hän meni makuuhuoneeseen, heitti yltään takin ja liivit, tuli jälleen ruokailuhuoneeseen ja puhui kylvystä; hän harppaili pari kertaa edes takaisin, kuin punniten jotakin; Tomasine tunsu, ettei nyt ollut turvallista. Itse hän oli pukeutunut lähteäkseen kaupungille erään ystävättären luo; Kurt asteli ohitse ja tarkasteli häntä. Toinen arveli parhaaksi poistua.

Nähdessään vaimonsa olevan lähtemäisillään ehdotti Kurt, että tämä odottaisi, heidän mennäkseen yhdessä. Tomasine esteli sillä, että häntä jo odoteltiin. Mutta "siihen loruiluun" saisivat ne kyllä sittenkin aikaa; nyt voisi Tomasine hiukan auttaa häntä.

Tämä kysyi, *millä*. Sitä ei toinen kärsinyt. Hänellä ei ollut mitään oikeutta kysyä mitään sellaista. Hän ei ylipäättäen ollut kuuliainen; hän ei ollut vielä sitä oppinut. Pitihän hänen toki tietää, että hän oli nyt saanut herransa ja että hänen tuli olla tälle "kaikessa" alamainen. Niin sanottiin itse Raamatussa.

Vastaukseksi toinen pani hatun päähänsä; se oli valmiina pöydällä, päivän varjon ja viitan vieressä. Kurt raivostui nyt ja kysyi, luuliko hän, ettei hän nähnyt, mikä Tomasine oli? Hän muka oli niin paljon parempi miestänsä ja sen vuoksi alituisen varuillaan häntä vastaan. Hän ei totta kyllä ollut saanut tilaisuutta viettää sitä elämää, mitä Kurt oli viettänyt. Mutta siinä olikin totisesti koko ero heidän välillään. Pohjaltaan hän oli sama kuin miehensäkin; täydellisesti. Siksi ei Tomasinen kannattanut enää näytellä sitä ilveilyä.

Tämä tuli niin odottamatta Tomasinelle, että hän huudahti: "Tolvana!" – otti kapineensa ja tahtoi lähteä; etukäytävän ovi oli hänen takanaan. Kurt heittäysi väliin, kiersi oven lukkoon ja sieppasi itselleen avaimen, kiirehti sitten molemmille toisillekin oville, lukitsi nekin ja otti avaimet. Vieläpä hän pani ikkunatkin kiinni.

"Mitä ajatteletkaan?" kysyi Tomasine kalmankalpeana ja otti kakkulat nenältään; hatun hän unohti päähänsä.

"Opettaa sinulle kerrankin, mikä sinä oikeastaan olet", vastasi toinen. Ja vaimonsa kauhuksi Kurt nimitteli häntä pahimmin sanoin, millä naista voi herjata. Pauhatessaan hän tuli ihan Tomasinen silmille; hänen hengityksensä puhalteli toisen huulille. Hän syyti soimauksia, jotka polttelivat toista kuin kiehuva vesi. Tuolle roistolle oli hän luovuttautunut.

Mutta Kurtin mieleen johti hänen läheisyytensä ja hänen vierailupukunsa tuoksu erään aatoksen. Salamannopeasti hänelle pälkähti päähän, että nyt oli hetki tullut tuon nujertamiseksi. Tuo kuvitteli itsestään liikaa, seisoessaan ryhdistäytyneenä. Tuo uskalsi tahtoa olla jotakin itsessään. *Hänen oli tuo; hänen kapineensa.* Hän voi hänelle tehdä mitä tahtoi.

Mutta toinen asettui vastarintaan.

Kurt varoitti häntä ensin. Hän kysyi, mitä toinen ajattelikaan? Aikoiko pakottaa *häntä? Nainen?* Äkkiä hän ärjäisi: "Minä en pelkää kissansilmiäsi!"

Nyt syntyi ottelu vanhassa Kurtien tyyssijassa. Se tapahtui yhden Kurtin ja hänen vaimonsa välillä, ja kaikella sillä voimalla, mitä kahdessa ihmisessä on, – Kurtin taholta kaikella sillä tunnottomuudella, jota torjuttu vallanhimo, loukattu miehentahto voi tuottaa. Ihan yksin, lukittujen ovien ja ikkunain takana, ilman äännähdystäkään. Pöytä kumottiin, ja kaikki, mitä sen päällä oli ollut, valui lattialle tai pirstaantui. Tuolit poukkoilivat nurin. Uusi sohva työnnälyty keskilattialle. He kuukertuivat itsekin, mutta nousivat taas jaloilleen. He reutoutuivat sitten toiselle seinälle ja tölmäsivät siellä raskaaseen kaappikelloon. Se huojui ja kaatui iskien Kurtia olkaan ja osaksi päähän, niin että hänen täytyi pysähtyä toinnuttautumaan. Toisella olisi silloin ollut aikaa koettaa jotakin ovea tai edes vaihtaa paikkaa. Mutta sitä hän ei tehnyt. Hän katseli itseään, sillä hänellä oli tuskin ainoatakaan eheätä vaatekappaletta verhonaan. Hänen hiuksensa riippuivat hajalle revittyinä, ja hän tunsi kipua päässään. Hän ei tehnyt mitään muuta kuin vapautti itsensä vannehameen jäännöksistä, jotka viskasi pois; ne jäivät pöydänjalkojen päälle riippumaan. Hänestä vuoti verta, sen hän tunsi; Kurt oli kerran kouraissut häntä suusta ja nenästä, ja kynsien jäljet kirvelivät.

Sitten he jatkoivat. Tällä kertaa Kurt heti kaatoi hänet nurin. Mutta sillä hän ei paljoakaan voittanut. Hän ei nimittäin ollut niin paljon voimakkaampi vaimoan, että olisi voinut jakaa voimaansa, menettämättä heti kaikkea, mitä oli saavuttanut. Niin pian kuin Tomasine sai toisen kätensä vapaaksi, tempautui hän ahdistajansa sivulle. Tämä taas uuteen hyökkäykseen. Toinen kavahti jaloilleen kuin kissa. Kurt nousi verkalleen. Hän oli läikähty, hirveän valju, menehtymäisillään. Tomasine seiso hänen edessään riekaleissaan ja katseli; hänkin läähätti rajusti, mutta pystyi vielä muuhunkin. Nyt Kurt kuuli ensimmäiset sanat hänen suustaan, sikäli kuin hän kykeni kiivaalta huohotukseltaan lausumaan: "Etkö tahdo – koettaa vielä kerran?"

Kurt vetäytyi taaksepäin tuolille, ainoalle, joka oli vielä pystyssä. Ja sille hän lysähti alas. Hän ei katsonut vaimoonsa; istui lannistuneena ja puhkuili. Kesti kauan, ennenkuin muutamat pitemmät pysähdykset ennustivat hänen nyt alkavan tointua.

Toinen seiso uuninreunukseen nojaten ja pyysi riekaleitansa koossa pidellen häntä avaamaan makuuhuoneen oven, hän kun tahtoi saada vaatteensa. Kurt ei vastannut. Silloin toinen pilkkasi hänen rajatonta raukkamaisuuttaan ja kehnouttaan. Soimattu kuunteli sanaakaan hiiskumatta. Sitten hän osoitti sormellaan vaimoansa, ja hänen kasvonsa ilmaisivat, kuinka ruma tämä oli. Se vahingonilo viimein antoi hänelle puhelahjankin takaisin. Tuossa repaleissaan hiukset pörröisinä seisten oli hän, sanoi Kurt, raaimpien ja iljettävimpien päihtyneiden lutkien näköinen. Mutta hän ei saanut mitään väriä siihen, ei edes kirousta. – "Etkö nyt jaksaa sadatella?" kysyi toinen.

Kurt otti piston rauhallisesti vastaan. Hän vain nousi ja asteli hitaasti lattian poikki makuuhuoneen ovelle, etsi käsiinsä avaimen ja aukaisi. Sisälle mennessään hän katseli vaimoan ja lukitsi oven jälkeensä sisäpuolelta. Siihen jäi Tomasine seisomaan.

Nyt hän kuuli miehensä menevän kylpyhuoneeseen ja ottavan suihkun, sitten pukeutuvan. Hän istuutui odottamaan. Kurt tuli pitkän tovin kuluttua jälleen ulos, seuraan valmistuneena, lukitsi oven perässään ja pisti avaimen taskuunsa. Hän jätti käden samalla taskuunsa, pisti toisenkin kätensä taskuun ja vihelteli. Hän astui vaimonsa ohitse kumollaan olevien huonekalujen ja muiden kapineiden yli; hän ei nostanut ylös ainoatakaan. Lopuksi hän kapusi kellokaapin yli, päästäkseen ulko-ovelle. "Nyt saat siellä oikein hauskutella!" hän sanoi, pisti avaimen lukkoon, veti sen taas pois ja lukitsi ulkoa. Tomasine kuuli hänen ottavan avaimen haltuunsa.

Talon väki luuli molempien menneen ulos, sillä kaikkialla oli lukittua, kamarienkin ovet oli teljetty, mikä ei muutoin ollut tapana. Kello 9 oli talossa hiljaista sekä ulkona että sisällä.

Oli kulunut jo kappale elokuuta, eikä ollut kuutamaa. Kello 10 tuli joku mies riuskasti kävellen ylös puistokujaa. Hän ei nähnyt rakennuksessa mitään valoa. Sitten hän nousi ylös portaita, käytävään, missä pimeys pakotti hänet haparoimaan ovelle; hän ei ilmeisesti ollut talossa tuttu. Hän kolkutti, mutta ei saanut vastausta. Hän väänsi ovenripaa, – lukossa. Hän kolkutti kovemmin, röykytti. Odotti, mutta ketään ei kuulunut. Sitten yhä voimakkaammin, ja huusi: "Tomasine!"

"Niin", vastattiin heti sisältä, ja vähän myöhemmin ihan oven takaa:

"Sinäkö siellä, isä?"

"Etkö voi avata?"

"Minulla ei ole avainta."

Toinen kuuli äänestä, että hän itki. "Missä sitten avain on?"

"John otti sen lähtiessään mukaansa."

Tovin äänettömyys, ja sitten kysymys: "Onko hän siis sulkenut sinut sisälle?"

"On", vastattiin ankaran itkun seasta.

Hän kuuli isänsä jälleen lähtevän. Askelet tömisivät portaissa, sitten etäämpänä, häipyivät, mikä ihmetytti häntä. Sillä isä ei ollut hiiskunut sanaakaan. Hän niin kaipasi jonkun seuraa! Tämä oli kerrassaan käsittämätöntä.

Sitten häntä alkoi peloittaa, sillä tämän täytyi merkitä jotakin. Miksi hän lähti? Minne lähti? Kohtaamaan Kurtia? Mitä tapahtuisi? Veri alkoi taas kiertää hänen puolialastomassa ruumiissaan, sillä hän oli vielä sellaisena kuin miehensä poistuessakin. Hän riensi ikkunaan mitään erottamatta; kuuli samassa jonkun taas olevan portailla, juoksi ovelle, ei voinut askelista päätellä, kuka oli tulossa, ne kun tassuttivat niin varovasti. "Sinäkö siellä, isä?" hän kysyi. – "Niin, minulla on avaimet", vastasi toinen. Hän tuli sisälle, ja tytär heittäysi ääneensä itkien hänen rintaansa vasten. Hän alkoi tolkuttaa jotakin, mutta isä keskeytti: "Hyvä, hyvä! Sinun ei tarvitse enää pelätä."

Hän ilmoitti Tomasinellemme kuivasti ja lyhyesti, että John Kurt oli kuollut; ne seisoivat nyt portaiden juurella ruumis mukanaan.

Osaksi sisältään, osaksi sittemmin toisilta hän kuuli, että John Kurt oli seurassaan syönyt ja juonut vahvasti ja tullut yhä kiihtyneempään mielentilaan. Pöydästä noustuaan hän oli kaikin mokomin tahtonut lähteä erääseen pahamaineiseen taloon; sen täytyi hauskuttaa Tomasinea niin helvetisti. Toiset koettivat pitää häntä aisoissa, ja silloin hän joutui raivoihinsa, ihan suunniltaan, kuukertui kumoon ja oli hengetön.

John Kurtia ei asetettu mihinkään kukkatemppeleihin portaille.

6

Ensimmäinen seuraus ja toinen

Niinä päivinä tuli useita hänen äitinsä ystävättäriä ja hänen omiansakin ilmaisemaan osanottoaan ja tarjoamaan apuansa. Mutta hän ei ollut kotona kenellekään. Hän oli sinä ehtoopäivänä, jolloin oli istunut sisälle teljettynä, vaatteet, nuoruus, itsekunnioitus riistettynä, hengestään vapisevana, – hän oli muistellut, että samaan aikaan John Kurt istui päivällisillä kaupungin parhaassa seurassa. Elleivät seurapiirit olisi hyväksyneet John Kurtia, ei hän ikinä olisi nyt siinä istunut, niin kokematon kouluneiti kuin olikin. He olivat melkein yksituumaisesti luovuttaneet hänet, Tomasinen – se oli oikea sana. Ja mikäli hän tiesi, olivat he kuitenkin pitäneet hänestä ja tunteneet kunnioitusta häntä kohtaan! Hän ei tahtonut heitä enää nähdä! Jos hän olisi ollut vapaa, olisi hän karannut maasta.

– Hänen oma vikansa? Hän näki sen, näki sen! Hän ei enää tahtonut näyttäytyä ihmisille...

– *Nyt* hän oli vapaa! Mutta nyt sitoi jokin uusi; kamala epä tietoisuus: – kantoiko hän lasta vai ei?

Hän kenties toimittaisi maailmaan mielettömän ihmisen hänkin? Sillä nyt, kun mies oli poissa, hän tahtoi väkisinkin ajatella, että hän oli ollut hullu, – kuten monet hänen suvustaan. Synnyttäisikö hänkin lapsen, joka olisi muodostunut jos jonkinlaisista aineksista? Ja olisi sitten koko ikänsä sidottu siihen? Syystä että nuo tuolla alhaalla kaupungissa olivat hänet hylänneet? Ja hän ei ollut ymmärtänyt itseään? – Hän tuli muutamissa viikoissa entisen itsensä varjoksi.

Ilmeellistä: melkein heti, kun epä tietoisuus muuttui varmuudeksi, että hän kantoi lasta, että hän oli äiti, tuli juhla-aika ja sen mukana päättäväisyys. Hän ei ymmärtänyt, miksi hän ei ollut ennemmin älynnyt niin selvää, niin itsestään johtuvaa asiaa. Hänen sydämensä alla elävä olento ratkaisisi. Jos siitä tulisi kuvatus, niin kaikki olisi lopussa; *hän* ei tahtoisikaan elää vaaliakseen sellaisen isoksi. Mutta jos lapsessa esiintyisi hänen kunniallinen sukunsa ja isän parempi osa, vaikkakin sekoittuneena, oli pidettävä suuren suurena siunauksena, että hän nyt sai yksinään sen pitää. Hänen tuli siis odottaa nähdäkseen ja sillä välin tehdä työtä.

Tomasine oli herännyt, ja tästä lähtien alkoi jotakin luontaista suuruutta kehittyä hänessä.

Yksinään oli hän kestänyt ulkonaisen ja sisäisen taistelun; *yksinään* hän vakaannutti itsensä. Se vei aikaa, sillä hän ei ollut nopea ajatuksiltaan. Mutta levottomuus oli poissa; hän söi, lepäsi ja oli jälleen liikkeellä. Siten hän pääsi eräänä päivänä kaikin puolin valmiiksi tuumittelustaan.

Ensin hän kutsutti luokseen kasvitarhan hoitajan. Hän oli aika komea, vaaleaverinen mies, jossa itsepuolustus oli kehittänyt päättäväisyyttä, sillä hän ei ollut kukaan muu kuin se Andreas Berg, jonka pyhätkin John Kurt oli silponut; hän oli ollut kartanossa siitä asti. Andreas Berg oli saanut kokea paljon vanhan, pikaluontoisen Kurtin aikana, joka muuten epäilemättä olisi tehnyt hänet perilliseksi, ellei poika olisi palannut kotiin. Sittemmin hän oli kestänyt kaikki tämänkin oikut ja purkaukset.

Tomasine pyysi häntä istuutumaan. Hän kysyi, oliko hänellä mitään muuta suunnitelmaa kuin jäädä hänen palvelukseensa. – Ei; hän halusi jäädä, – jos rouva Kurt tahtoi. – Voiko hän siis luottaa häneen? – Kyllä, rouva Kurt voisi varmasti luottaa.

Jälkimmäinen tahtoi nyt ensiksikin pyytää, ettei Andreas enää puhuttelisi häntä rouva Kurtiksi, vaan rouva Rendaleniksi, ja että hän myös suostuttaisi muutkin käyttämään rouva Kurtin sijasta rouva Rendalenia. Heidän silmänsä kohtasivat toisensa, – toisen silmät epävarmasti leimahtelevalta kakkulain takaa ja toisen kummastuksesta suurina. Mutta nähdessään sitten hänen silmälasiansa vähitellen täyttyvän, kun kyynelkappaleet eivät päässeet vapaasti valumaan – hänen litteä nenänsä sai lasit painamaan poskiluuta – , kiirehti Andreas Berg sanomaan: "Hyvä, se tapahtuu!" Toinen otti nyt kakkulat nenältään, kuivasi ensin silmänsä, sitten silmälasinsa, antoi itselleen kylliksi aikaa, ennenkuin joutui seuraavaan asiaansa. Sillä välin vilahti jotakin kylmää kasvojen yli.

"Hyvä Berg", sanoi hän ja asetti kakkulat nenälleen, "ettekö voi kaikessa hiljaisuudessa, niin ettei kukaan sitä huomaa, saada suvun muotokuvia, kaikkia maalauksia täältä, sillä minä en osaa niissä aina tehdä eroa, – poltetuksi tai muulla tavoin hävitetyiksi, ettei niitä enää ole olemassa? Ja niin pian kuin mukavasti käy päinsä? – Ymmärrättekö minua?"

"Kyllä, rouva. – Mutta – ?"

"Mitä tahdotte sanoa – ?"

"Se käy pulmalliseksi, kun ei kukaan saa sitä huomata – ?"

Toinen mietiskeli. "Jos joku huomaakin, niin huomatkoonpa, Berg."

"Hyvä; sitten se tietysti tapahtuu."

Ja se tapahtui, – hirmuisesti käyten palaneelta palttinalta, palaneelta nahalta ja muulta palaneelta. Hiljainen tuuli tuuditteli käryä eräänä päivänä yli koko kaupungin; se löyhkäsi melkein jokitörmän työmaille asti.

Sitten hän pyysi isäänsä muuttamaan ylös hänen luokseen koko perheen kanssa. Se tapahtui heti. Hän antoi omansa ja heidän taloutensa hoidon vanhalle Marianelle ja auttoi tätä siinä, missä toinen halusi. Perhe asui hänen kamariensa takana olevissa huoneissa.

Heti jälkeenpäin oli kaupungin sanomalehdissä seuraava ilmoitus:

Rouva Tomasine Rendalen aloittaa jälleen opetustuntinsa englannin-,
ranskan- ja saksankielissä. Lähempiä tietoja saa Kartanosta.

Laillisestikin hän muutti nimensä. Tuntiensa ulkopuolella, joita hänellä oli niin paljon kuin halusi, hän opiskeli kirjanpitoa ja piti piankin itse tulo- ja menotiliä kasvitarhasta, karjasta ja taloudesta. Samalla hän alkoi opiskella hiukan kaikkea sitä, mistä piti kirjaa; hän tahtoi aikanaan kyetä olemaan mukana tekemässä päätöksiä. Kenties hän ei koskaan tulisi noita tietoja käyttäneeksi; mutta tätenhän hänelle riitti puuhaa.

Hänelle ei jäänyt ollenkaan aikaa hautomisiin; toistaiseksi se oli tärkeintä. Hän vaipui uneen heti, kun laski päänsä pielukselle, niin väsynyt hän oli joka ilta, ja kaikkien kauttaaltaan terveiden ihmisten tavoin oli hän vilkkaan valpas, kun avasi silmänsä, ja melkein heti kylvyssä.

Kaikki tämä ei kuitenkaan voinut estää sitä, että ajan joutuessa pitemmälle kävi yhä raskaammaksi se salainen ajatus, joka häntä kalvoi. Hän oli hävittänyt kaikki Kurtien suvun kuvat; hän oli ympäröinyt itsensä omalla suvullaan. Joka kerta, kun ajatus edellisestä hiipi esille, pani hän sen vastapainoksi jotakin jälkimmäisestä. Hän ei tuntenut äitinsä sukua, mutta hän oli lapsena Rendalenissa nähnyt isänsä sukua ja kuullut sen vaiheet. Siinä ei ollut mitään merkittävää; tasainen, hiukan raskas luonnonlaatu oli silloin tällöin, päästyään liiankauan kiusaantumaan tai jouduttuaan äärimmäiseen ahdinkoon, riistäytynyt johonkin repäisevään, mutta muutoin säyseän kestävästi uurastanut ja askarrellut.

Mutta kaikki, mitä hän siitä tiesi, niin näkemänsä kuin kuulemansakin, asetti hän tuota vastaan, joka pyrki Kurtien taholta esille. Tämä oli tummaa; hänen oma sukunsa loi parhaasta päästä valoisia kuvia, vaaleita olentoja, valoisaa olemusta. Hän sai sellaisen tottumuksen siirrellä pois kuvia ja loihtia sijalle toisia, että samassa silmänräpäyksessä, kun joku Kurteja koskeva muisto pyrki esille, hääti sen kulmakarvaton, vaaleaverinen valtias. Seurauksena oli varsin luonnollisesti, että tumma tai vaalea väri tuli hänelle ratkaisevaksi; ulkonaisesta tuli sisällinen; lapsen ensimmäisen näkemisen täytyi riittää ratkaisemaan äidin koko elämä. Ja sitten hänen koko tuskansa keräysi tuohon ensimmäiseen silmänräpäykseen.

Mitä lähemmäksi suuri hetki tuli, sitä ahdistavammaksi kävi tämä tuska. Tavallinen hommailu ei enää riittänyt sitä huumaamaan; hän erkani oppilaistaan ja otti osaa työhön sisällä ja ulkona. Kevät oli sinä vuonna myöhäinen; innoissaan hän vilustutti itsensä, uhmasi vastaan niin kauan, kunnes hänet pidätettiin sisälle ja toimitettiin hiessä makuulle, – ja silloin tuska heti pääsi voitolle, niin että hän ennen aikojaan luuli synnytysoireiden tulleen ja joutui ihan suunniltaan.

Hän alkoi heti kilvoitella John Kurtin kanssa. Ja kun hän peräti voipuneena tuli jälleen tajuihinsa, ei tuska silti päättynyt. Lapsen ensimmäinen näkeminenhän riittäisi, ja se oli hänen hädässään ja epätoivossaan saanut sen merkityksen, että tumma tai vaalea tukka ratkaisisi. – Jos se on tumma – ajatteli hän, – niin olen tuomittu; silloin en kykene taivuttamaan lasta. Ja se *tulee* tumma; tuo suku on niin voimakas; sen raju väkevyys on painanut liian syvän jäljen minuunkin; sen mielikuvitus varjostaa minut tällä hetkellä; minä en saa ajatelluksi *sitä*, mitä tahdon.

Sitten vastasi lohduttavasti ääni hänen sielussaan, että vanha Konrad Kurt oli kuitenkin ollut kelpo mies; Kurteissa oli hyviäkin voimia. – Entä jos ne toistamiseen kerääntyisivät lapseen, joka syntyy? Joskaan eivät sekoittumattomina – en vaadi niin paljoa! – niin kuitenkin vallitsevina. – Hän rukoili sitä, voi, kuinka hartaasti, kunnes muisti, että se oli myöhäistä. Se oli varmasti jo aikaa sitten ratkaistua.

Äärettömydessä näyttäisi kaula, joka kumartui hänen ylitseen. Ensimmäisen Kurtin muotokuvan kaula. Ahdistettu käytti vanhaa taitoaan, oman sukunsa muotojen työntämistä sitä vastaan; mutta ne eivät totelleet, vaaleaveriset! Kaula jäi paikoilleen kuin jäikin. Siihen ei sillä ollut mitään oikeutta; kenelläkään suvussa ei enää ollut sitä kaulaa, ei Konrad Kurtilla, ei Johnilla. "Mutta ottakaa toki se kaula pois!" kirkui hän ympärillään olijoille. Sanat "pois, ottakaa pois!" loivat uusia mielikuvia. Heti tuli nimittäin John Kurt julistamaan, ettei hän suinkaan suostuisi lähtemään pois; häntä ei, piru häärriköön ja hyöriköön, Tomasine saisi pois. Hänen valkoinen otsansa säkenöitsi. Hän sadatteli niin, että pelkät "ärrät" parahtelivat ja sorahtelivat. Ihan hänen poskensa vieressä. Häntä voivutti tämä sisäinen taistelu siinä määrin, että kun synnytyskivut todella alkoivat, oli se kevennyttä, sillä voimallisesti ne työnsivät syrjään kaiken muun. Ei enää mitään kuumetta; heti ihan terveenä hän keräsi urhoollisesti kaikki voimansa, mutta ne olivat vähäisemmät, kuin kukaan aavisti. Sen vuoksi kesti kauan, ennenkuin hän kuuli heikon kitinän ja "Poika, rouva! Te olette saanut pojan!" ja sitten lempeästi ja viihdyttävästi: "Tomasine, sinä olet saanut pojan."

Hiljainen riemu oli täyttänyt hänet heti, kun oli loppuun taisteltu; nyt se kohdistui sanaan "poika"; hänellä oli poika. Sitten tätä riemunaaltoa kohtasi tuskan vastalaine. "Tukka?" sai hän ihan hiljaa kysytyksi; hän ei jaksanut enempää. – "Punainen, rouva."

Hänellä oli hämärä aistimus, ettei se siis ollut tumma eikä vaalea, kenties kuitenkin pikemmin tumma. Se ei ollut selvillä, ... se oli... hän vaipui hiljaisesti pois kaikesta.

Toiset eivät sitä pitkään aikaan huomanneet, sillä kukaan ei olisi osannut ajatella, että tämä luja olento makasi pyörryksissä. Siksi kesti kauan, ennenkuin hänet saatiin hereille. Ja silloin vallitsi kauhistus.

Vasta jälkeinpäin hän sai tietää, mitä oli tapahtunut, – miksi aika-ajoin hämärsi, miksi hänellä oli jotakin mustaa muistissaan.

Lapsi oli jäykistynyt, ja he nostivat sen ylös hänen luokseen. Mutta ei kyllin lähelle; hän ei oikein nähnyt. Merkki, että heidän piti tulla lähemmäksi; mutta se oli niin pulmallista; hän ei saanut sitä aikaan äänellään; ei päällänsäkään, ja kättä hän ei muistanut, tai se ei totellut. Mutta joku sen ymmärsi ja kohotti lapsen ylös, niin että se koski hänen poskeensa, siihen, mihin sen isä oli viimeksi hengittänyt. Nyt hän tunsu jotakin pehmeätä, jotakin lämmintä, jotakin hienoa; hienointa, mitä hänen ihonsa oli nivellyt. Hän kuuli kulahuksen, piipahuksen, ja nyt hän näki... kulmakarvat, omansa, sukunsa vaaleat, hajalliset harjakset.

Se oli liian paljon, – liian paljon hyvää. Se oli liian suurta onnea.

Veri kiersi rivakammin; pian tulvi lämpöä poskiin, kyyneliä silmiin. Hän makasi hiljaisesti itkien, pienoisen yhä ollessa kiinnittyneenä hänen äidilliseen rintaansa.

Hän siis Jumalan avulla koettaisi itse tehdä muun.

ERÄS PUHE

1

Valtaistuimelta syökseminen

Rouva Tomasine Rendalen vei itse lapsensa kastettavaksi ja antoi sille oman nimensä. Pikku Tomasin kehto oli hänen makuusijansa vieressä, ja siinä huoneessa Tomasine oleskeli; siitä tuli hänen luku- ja työhuoneensa, etuhuone oli tyhjä kuin kylmilleen jätettynä.

Hän sai ystävättäritään Englannista, Ranskasta, Saksasta kasvatusta käsitteleviä kirjoja kolmella kielellä! Mutta hän pani ne kuitenkin pian syrjään liian epämääräisinä tai oikullisina. Sitten hän ryhtyi laajentamaan tietojaan yleensä; hän tahtoi olla pojan opettajatar kaikessa, hän eikä kukaan muu!

Mutta pojan päästessä puolen vuoden vanhaksi se työskentely kärsi suuria häiriöitä, sillä hän oli levoton lapsi. Lääkäri vakuutti, ettei pojalla hänen nähdäkseen ollut mitään vaivaa; hän ei kirkunut kivusta. Mutta jos esimerkiksi ei ollut paikalla siinä silmänräpäyksessä, kun poika avasi silmänsä, nimittäin se, jolla oli ruoka, silloin ei hän kirkunut ainoastaan, kunnes äiti tuli – siinä olisi voinut olla kohtuutta – , mutta sitten, kun hän oli tullutkin ja nostanut lapsen rinnoilleen, kirkui tämä maidon valuessa suupielistä. Imaisi taas muutamaan kertaan, hellitti ja parkui; hän ei voinut unohtaa.

Kun oli tekeillä jotakin, mitä hän ei tahtonut, kirkui hän itsensä siniseksi, sätki ja tekeysi kankeaksi; toisinaan Tomasinesta tuntui, kuin hän ei olisikaan ihmistä helmassaan pidellyt, vaan vaihdokasta. Lapsen ollessa yhdeksän kuukauden vanha täytyi hänen lakata antamasta rintaa; se kiihtymys ja säikky, jossa lapsi häntä piti, vaikutti maidon kautta takaisin lapseen. Taistelu, joka nyt nousi, oli julma. Sitä kesti kokonaista kolme päivää ja yötä. Koko tänä aikana ei häntä saatu maistamaan pisaraakaan vierasta ruokaa, paitsi mitä häneen saatiin viekkauksella. Ja kun Tomasine liehui tuvassa tai käytävässä kuunnellen noita käheitä kirkauksia, joiksi pojan ääni oli painunut, eikä saanut näyttäytyä eikä auttaa, – silloin hän muisti useammin kuin kerran häpeäkseen, mitä oli ajatellut ja päättänyt, ennenkuin lapsi syntyi. Poika itki sisäpuolella, ja äiti itki ulkopuolella; kukaan ei saanut häntä poistumaan sieltä.

Ja tällä pojan ensimmäisellä suurella sodalla maailmassa, saada pitää äidinmaito, ei ollut taistelulla terveellistä vaikutusta, sillä siitä lähtien hän tahtoi vielä entistä pahemmin saada kirkumisella itselleen kaikki. Tomasine oli voimakas, kärsivällinen ihminen, mutta poika rasitti hänet sekä laihaksi että hermostuneeksi. Hän ajatteli pulan korjautuvan lapsen tullessa isommaksi ja odotti, kunnes tämä pääsi vuoden vanhaksi, ja jäi vielä sittenkin odottamaan; mutta mitä enemmän poika vaurastui, sitä itsepintaisemmin hän itki.

Täytyi siis valita määrätty menettelytapa. Professorikirjat eivät tähän riittäneet, tai hän ei ollut niitä ymmärtänyt. Hän kyseli sitten kokeneilta ihmisiltä ja sai neuvoksi hauskutella häntä lakkaamatta. Se auttoi tovin; lapsi vaikeni, kun näki jotakin uutta. Mutta samaa ei hän tahtonut nähdä uudestaan enempää kuin enintään kahdesti; jos äiti unohti sen, joutui poika niin raivoihinsa, ettei edes mikään uuden uutukainen kyennyt häntä viihdyttämään.

Sitten joku toinen neuvoi häntä antamaan pienokaisen kirkua – kirkua niin paljon kuin mieli teki. Ikuiset vallat, sitä karjuntaa! Jos hänet olisi valittu koko kaupungin kiusan ja vaivan edustajaksi, ei hän olisi voinut hoitaa tointansa paremmin. Ei, ajatteli Tomasine, tämä vain rääkkää hengen sekä pojalta että minulta. Hän heittäysi sitten ihan päinvastaiseen; hän ryhtyi arvailemaan pojan ajatuksia jo kauan ennen, kuin tämä niitä saisikaan ja oli hänen mielikseen kaikessa. Se auttoi; – mutta jos hän arvasi väärin, ei hyödyttänyt edes oikea arvaaminen sitten. Äidillinen alamainen ja orjatar joutui kuten monet ennen häntä niin pitkälle hädässään ja epätoivossaan, että päätti nousta

kapinaan. Pikku hirmuhallitsija oli syöstävä valtaistuimelta. Vallankumous puhkesi 6 – kuudella – läpsäyksellä hänen armonsa nimettömälle. Kaikki sisäisen sodan kauhut osoittausivat oitis; mutta toiset kuusi, seitsemän, kahdeksan, kahteentoista asti seurasivat perässä. Luopua iäkseen vallasta on vaikeata vajaan kahdenkin vuoden vanhalle tyrannille, joten taistelu oli kestänyt useita tunteja, ennenkuin – hän antautui? ei, sitä hän ei suinkaan tehnyt; mutta – hän nukahti.

Niin menehtyneeksi oli Tomasine käynyt kuukausien rauhattomuudesta, pelosta ja yövalvonnasta sekä nyt taistelusta, että hän värisi ja hikosi. Hän nojautui nukkuvan yli kuten Davidin sanotaan seisseen Saulin vuoteen yli kumartuneena; hänen kävi kukistunutta suuruutta sääliksi. Hän kuuli tämän maatessaan nikottelevan avuttomuuttaan; hän näki viimeisten kyynelten kuivuvan poskelle, nyrkkiin puristuneiden käsien tempoilevan, ohuen päänahan aaltoilevan. Kuka olisi poikaa kohtaan hyvä, ellei hän? Kuinka hän ikävöitsikään pojan heräämistä saadakseen oikein näyttää hänelle kaikkein lempeimmän sävynsä, kisaillakseen hänelle ja tehdäkseen hänen kanssaan kaikki ne pikku temput, jotka hurmaavat jokaista äitiä. Erittäinkin hän toivoi saavansa lapsen suipistamaan suunsa suutelolle. Sen tehdessään oli poika vastustamaton.

Vihdoinkin hän alkoi liikahtella ja hieroa nenäänsä; äiti kärsimättömyydessään pujotti kätensä hänen alleen ja painoi päänsä hänen kasvojensa likelle, saadakseen niistä terveen elämän tuoksua.

Silloin pojan suu vääntyi parahdukseen; epätoivo nousi silmään, musta, yhä mustempi, ja vihdoin hän puhkesi kirkumaan, – kauhistuneeseen ja kauhistuttavaan kirkunaan, vääntäytyen äidin luota käsillään, päällään, ruumiillaan!.. Hänen täytyi kiireesti päästää lapsi ja kutsua sisarensa. Tälle poika heti kohotti pienet käsivartensa, tämän rintaa vasten hän painautui oikein ollakseen turvassa.

Hylätty äiti seisoivat tätä katsellen, ja samalla ajatteli hän nyt ajautuneensa kompassin ympäri, nyt oli hän siinä, mistä muutamia kuukausia aikaisemmin oli aloittanut. Ensin tuli surkean voimattomuuden tunne, sitten syvän häpeän, ja äkkiä hän sieppasi sisarelta pojan ja hoiteli hänet itse, tahtoipa tämä tai ei. Poika kiljui kaiken aikaa täyttä kurkkua, ja kun hänet oli siistitty eikä hän tahtonut ottaa ruokaa äidin kädestä, ropsahdelti läpsäyksiä ja sateli sanoja, eikä äiti herennyt, ennenkuin poika koetti koota kaikki voimansa vaietakseen ja tosiaankin sai äänensä taukoamaan, haukkoen ilmaa kuin läkähtymäisillään.

Vähitellen oli kapina peloiteltu hillityiksi hiiskahduksiksi lukittujen ovien taakse; jos ne yhden ainoankaan kerran pyrkivät ulos, – oh, ne heristeltiin takaisin! Lopulta pienokainen koetti säikähdyksissään vielä suipistaa suunsa suutelolle, osoittaakseen äidille, että ihan vastoin hänen tahtoaan nuo uppiniskaiset yrittivät tunkeutua esille. Se oli lystikkään liikuttavaa yrittelyä. Sitten hänet pakotettiin syömään, ja sitten voitettu laskettiin makuulle ja nukahti nikotellen. Äiti kävi hiukan jaloittelemassa, tuli sitten vuoteen vierelle ja vartioitsi kuten viimeksikin, ahdistuneena ajatellen heräämistä. Ja aivan oikein, poikanen oli tuskin silmänsä avannut ja hänet nähnyt, kun tuo pitkä jollotus purkautui ulos, mutta lapsi veti sen verkalleen ja pelokkaana sisälle jälleen; niin, ojensipa kätensäkin ja antausi sille, joka hymyili hänen ylitseen.

Monta on ollut onnellista voittajaa, sekä ennen että sen jälkeen, kun rouva Tomasine Rendalen syöksi poikansa valtaistuimelta ja itse asettui sille; päälle päätteeksi hänen onneaan häiritsi se tietoisuus, että tämä olisi hänen pitänyt jo alussa tehdä, – kauan, kauan sitten. Mutta kuitenkin hän oli ihan yhtä iloinen myöhäisestä voitostaan kuin mikään kenraali pikemmin saadustaan. Ja sinä iltana laskeutuessaan levolle hän oli niin uupunut ja tyytyväinen, kuin olisi vallannut kaupungin.

Poika oli kai silloin 1 3/4 vuoden ikäinen. Äiti ymmärsi hyvin, että tämä taistelu ei ollut viimeinen; mutta hän ymmärsi myöskin, että nyt oli lapsi oikkujensa epävakaisilla purjehduksilla vihdoinkin keksinyt äitinsä, – tästä lähtien oli äiti hänen mantereensa.

Äiti sai siitä pian näytteen. Voitonriemussako hän nyt alkoi käyttää hilkkää, vai oliko se kauan haudottu suunnitelma hiuksien peittämiseksi, jotka olivat niin ärsyttäneet omistajatartaan, tahtoiko hän nyt saada hiustensa sijalle jotakin selvemmin erottuvaa – joka tapauksessa hilkka ilmestyi juuri nyt. Se täytyi pojan kaikin mokomin heti häätää pois. Hänen vuokseen oli äiti jo uhrannut kakkulat, joita vastaan poika niin ikään oli sodan julistanut; mutta hilkkää hän ei tahtonut uhrata. Monihan

voi tyytyä menettämään valtansa todellisuuden, mutta ei sen vertauskuvia, ja tämä äitinsä hiuksien ja pään hallitseminen oli ylpeä, ylväs vallan merkki, josta poika ei tahtonut hellittää; ja niin syntyi siitä taistelu. Mutta poika antautui jo ennen tulisimman temmellyksen alkuakaan. Hänen kaksi pientä kättänsä lyötiin kerta kerran jälkeen takaisin, ja joka kerta voimakkaammin hänen huudoistaan huolimatta, ja äkkiä hän heittäysi äidin kaulaan, ja pikku sota päättyi siten sovintoon.

Pojan kaksivuotissyntymäpäivään Tomasine pääsi onnellisena äitinä. Muuan englantilainen ystävätär, jonka kanssa hän oli ollut säännöllisessä kirjeenvaihdossa siitä asti, kun oli lopettanut seurustelunsa kaupungilla, oli täksi suureksi päiväksi lähettänyt hänelle Charles Dickensin *David Copperfieldin*, joka siihen aikaan oli Englannin suosituin romaani. Kirja tuli päivää liian aikaisin; hän luki sitä heti pitkän kappaleen, ja sen kaikki vilkkaat kuvat keräysivät pikku Tomasin ympärille hänen huomispäiväkseen, jolloin hän esiintyisi kiireestä kantapähän asti uudessa asussa. Hän näki unta pikku *Jipistä* ja pikku Tomasista.

Hän heräsi syntymäpäivänä hiukan myöhemmin kuin Tomas, mutta tämä makasi ihan hiljaisena. Koko yönä ei hän ollut häirinnyt äitiään; kahteen kuukauteen oli hän sitä tuskin enää tehnyt. Onnellisena ja ylpeänä tervehti häntä äiti.

Ensimmäiset tunnit kuuluivat pelkässä riemussa. Kello 9 istui poika lattialla uusissa vaatteissaan, kaikkien niiden lelujen keskellä, joita äiti ja tämän omaiset olivat hänelle antaneet. Itse istui äiti täysissä pukeissa ikkunan ääreen lukemaan *David Copperfieldiä*; hän oli koettanut avata raittiin ilman vuoksi ikkunan, mutta kevätpäivä oli kylmänlainen.

Silloin hänet kutsuttiin keittiöön. Poika ei koskaan pitänyt siitä, että äiti poistui hänen luotansa, mutta nyt hän istui niin syventyneenä omiin puuhiinsa, että hän kenties saattoi uskaltaa sen; kuitenkin hän varovaisuuden vuoksi meni ensin makuuhuoneeseen ja sieltä sisäkäytävän kautta keittiöön. Hän jätti keittiön oven auki siltä varalta, että poika pitkistyisi hänen poissaoloonsa ja alkaisi huutaa. Mutta huutoa ei kuulunut, joten äiti toimitti työnsä valmiiksi.

Arkihuoneessa oli hiljaista, epäiltävän hiljaista. Poika oli nimittäin pannut tarkoin merkille kirjan, jota äiti luki, sillä englantilaiseen tapaan se oli sidottu kirjaviin kuvallisiin kansiin. Hän oli nähnyt äidin laskevan sen pöydälle. Hänenkin teki mieli lukea sitä hiukan, milloin se kävi keskeytyksettä päinsä. Yksin jäätyään hän heti jätti kaikki lelut, nousi, taapersi pöydän ääreen, työnsi päällystetyn jakkaran alleen, kun ei muutoin saanut hyvää otetta, raastoi kirjan syliinsä ja istuutui jälleen lattialle. Kesti tovin aikaa, ennenkuin hän teki sen havainnon, jonka oli kirjoista ennemminkin saanut, mutta aina taas unohtanut, nimittäin, että oli hankala lukea monta lehteä kerrallaan; yksi tai kaksi kerrallaan sitä vastoin – se menetteli. Hän otti ne siis kirjasta; siten ne olivat helpommat lukea. Parin ensimmäisen jälkeen hän otti useampia, kaikkiaan kaksikymmentä, – kunnes äiti saapui hätään.

Tästä lukemistavasta he paikalla joutuivat epäsopuun. Äiti menetti malttinsa, tempasi kirjan häneltä pikaisesti ja muistutti hänelle tuimasti, että tiesihän hän kirjojen olevan häneltä kiellettyjä. Poika säikähti ensin, mutta tovin kuluttua hän ojenteli molempia käsiään ja sanoi: "Mujje kijja, äiti! Mujje kijja!" Toinen ei tietysti ottanut kuullakseen; pienoinen tallusti lähemmäksi ja aloitti taas mielistelevästi: "Mujje kijja, äiti, mujje kijja!"

"Ei!" vastasi toinen terävästi, sillä kirja oli surkeasti revitty juuri siltä kohdalta, johon hän oli keskeyttänyt lukemisensa. Poika odotti hiukan; mutta taaskin: "Mujje kijja, äiti; mujje kijja!"

Äiti muisti, että nyt oli pojan syntymäpäivä, ja vastasi sävyisämmin, tällä kertaa osoittamalla hänelle, millaisen vahingon hän oli tehnyt. Poika kuunteli ja vastasi: "Mujje kijja, äiti; mujje kijja!" Äidillä oli namusia; hän antoi pojalle hiukan, ja tämä söi ne pyydellen: "Mujje kijja, äiti! Mujje kijja!"

Silloin hän laski kirjan kädestään, sieppasi pojan, tanssitti häntä pitkin permanttoa ja asetti hänet lelujensa keskelle. Itse hän palasi järjestämään revittyjä lehtiä. Pian seisoi poika hänen vieressään ja kurkotteli toisella kädellään ylös pöydälle, toisella pidellen kiinni: "Mujje kijja, äiti! Mujje kijja!"

Taaskin hän laski sivulle kirjan ja etsi käsille pojan päällysvaatteet mennäkseen ulos hänen kanssaan. Siihen ei tämä tahtonut millään muotoa suostua, hän tekeysi kankeaksi kuin keppi; mutta *äiti* tahtoi, että he lähtisivät ulos. He olivat satamassa tunnin ajan, ja poika leikki siellä. Äidin sitten

arkihuoneessa riisuessa päällysvaatteita hänen yltään hän ojensi vapaan kätensä pöytään päin: "Mujje kijja, äiti; mujje kijja!" – ja kaikkein mielistelevimällä äänellään ja sävyllään.

Toinen ajatteli parhaaksi lyöttäytyä kuuroksi ja ryhtyä leikkelemään paperisuikaleita, joita kumilla liimasi revittyjen lehdensiekaleiden yli; se oli hidasta työtä, ja sillä välin poika seiso i mankuen ja kerjäten ja hypistellen ja kurkotellen: "Mujje kijja, äiti; mujje kijja!" Kaipahan kerran taukoaa, ajatteli äiti; mutta hän pääsi valmiiksi omasta puuhastaan, ja poika yhä jatkoi.

Äiti toivoi kovin pääsevänsä eroon hänen seurastaan ja takaisin kirjan pariin; sehän oli verrattomasti hauskempi. Mutta vihastua hän ei tahtonut, – ja niinpä hän ryhtyi puhaltamaan huilua: hän liikutti sormiaan kuin piccolohuilua käyt ellen ja vihelteli samalla; siinä hän oli taitava. Poika nyki ja tempoi hänen hamettaan, ja hän vastasi huilulla. Tässä hän kävi hilpeäksi, ja hilpeys yltyi, kun poika vihastui ja huusi: "ei! ei!" huilunsoittoon ja itki ja löi häntä; huilunsoiton vauhti vilkastui yhä enemmän. *Lapsi* ei lopettanut, *äiti* ei lopettanut; Kurtien henget pälyivät kaikissa loukoissa ja raoissa.

Sitten poika heittäysi selälleen permannolle, rummutti, rummutti kantapäillään ja karjui. Toinen soitti vielä huilua, mutta heikommin, sillä hän tunsi, että poika se lopultakin voittanut oli; nyt hän istuutui tuijottamaan lasta. Hänellä oli taas edessään se vanha taistelu. Huilunsoitto vaihtui yht'äkkiä itkuksi, lohduttomaksi, hillittömäksi itkuksi. Poika, joka raivossaan oli pitänyt häntä tarkoin silmällä, kummastui siinä määrin, että unohti kirkumisen. Tomasinen oli vallannut hänen vanha pelkonsa, eikä hän nähnyt eikä kuullut, ennenkuin hänen toinen kätensä tunsi jotakin lämmintä; se riippui veltosti alas, samalla kuin hän epätoivoissaan oli heittäytynyt taaksepäin ja nostanut toisen kätensä kasvoilleen. Hän katsahti nyt kummastuneihin kasvoihin, oman punaisen poikansa kyynelistä märkiin kasvoihin. Heti, kun poika näki äidin häneen katsovan, koetti hänen suunsa suipistua suutelolle; nyt hän ojensi kätensäkin. Ja niin nostettiin pieni litteä nenä ylös ison litteän nenän viereen, ja äidin suu kujerteli ja kisaili ja suuteli hänen koko kasvojansa ja päätänsä. Pojan kätet kietoutuivat hänen kaulaansa.

Äiti ei ottanut kirjaa, vaan hän piti pojan. Eikä poika edes vilkaissut pöytään päin, jolla kirja oli.

Se oli heidän viimeinen suuri taistelunsa. Tuhansia pienempiä sattui tietysti; mutta yksikään ei kestänyt kauempaa kuin muutamia minuutteja.

2

"Vuorella"

Tomasine piti pojan aina omassa valvonnassaan; vilkas, lahjakas lapsi tarvitsi peräti valpasta silmää, mutta kuitenkin hän pääsi pojan nelivuotissyntymäpäivään hyvällä mielellä. Tänäkin päivänä tapahtui jotakin määräävää.

Pojalla oli ollut muutamia leikkiveriteitä, ja hän, joka oli tottunut olemaan yksinään, tahtoi kaikki käymään omalla tavallaan, joten hän ei ollut käyttäytynyt laisinkaan kiltisti. Siksi hän sai neljä vuotta täyttäessään muiden lahjojen mukana kirjan veljestä ja sisaresta, ja siinä kerrottiin, kuinka veikko oli aina kiltti siskolle, voi, niin sävyisiä ja avulias! Se osoitettiin kynäpiirroksilla, joissa pikku veli aina asteli pikku sisarta vetämässä. Tomas kuitenkin otti kirjasta toisen opetuksen; hän kysyi, miks'ei hänelläkin ollut sisarta, eikö hänkin saisi sisarta?

Tomasine Rendalen oli tosin useasti muistanut, että pojalla oli sisar; mutta hän ei ollut muistanut sitä minään itseänsä koskevana asiana. Sellaiselta ei se hänestä nytäkään tuntunut; mutta niin kauan kätti poika, että hän viimein ajatteli asiaa hiukan vakavammin. Entä jos pojan sisar nyt kärsi puutetta? Maatila oli John Kurtin, ja se menestyi oivallisesti hänen oman suunnitelmansa ansiosta: kasvimaiden kiskomisesta edemmäksi ylämäkeen, niiden laajentamisesta melkein kaksin verroin. John Kurtin lapsilla piti olla riittävä elanto; siitä ei saisi olla epäilystä.

Hän tiedusti siis lapsesta ja kuuli, että hänen pikku kaimansa oli mummonsa, Marit Stöenin, hoidossa; "Stöän muori" oli jäänyt leskeksi luotsista, joka oli sikäläisellä rannikolla hankkinut hyvän nimen. Marit asui ylhäällä "vuorella", siis kartanosta vasemmalla, ja Tomasine päätti etsiä lapsen näkyviinsä. Mutta mitään kiirettä ei sillä ollut; hän tekisi sen jonakin sunnuntaina kauniin ilman sattuessa. Mutta toisena sunnuntaina toisensa jälkeen osui olemaan keho sää, niin että ehdittiin jo täyteen kesään, ennenkuin tuli sellainen pyhäpäivä, joka antoi hänelle halun lähteä; Andreas Berg lyöttäysi mukaan.

Tie sinne oli sama, joka vei vasemmalle torilta uuden hautuumaan ohi edelleen sisämaahan. Mutta poikettuaan "vuorelle" päin he joutuivat pikemmin kaatopaikalle kuin tielle. Niihin aikoihin asti oli kaupunkien pikkueläjiä annettu rakennella ja asustaa mielensä mukaan; juuri nyt siellä kuitenkin tehtiin oikeata tietä.

Alhaalla rannassa oli vene veneen vieressä niin tiheässä kuin mahdollista, sillä täällä vuoren vasemmalla puolella ne olivat suojassa. Veneissä ja näiden ympärillä hyöri epäluokainen liuta lapsia, parhaasta päästä pieniä, metelöiden kuin tuhannesta kurkusta. Tomasine aprikoitsi, oliko tuolla sekin, jota hän etsi; hän katsoi jokaista villiintynyttä vastaantulijaa kasvoin, nähdäkseen tuttuja piirteitä; erittäin hauskaa se ei ollut. Pörröiset tenavat kerääntyivät parveksi hänen ympärilleen, kun hän tiedusti Marit Stöeniä, ja vähintään kaksikymmentä viittasi ylös, korkealle ylös; mutta hänen oli mahdoton erottaa, mitä he kaikki yhteen suuhun sanoivat. Pysähtyä ei hän myöskään tahtonut, vaan alkoi Andreas Bergin kanssa nousta noita korkkiruuvien kierteitä ylös; mellakka seurasi häntä herkeämättä takaa päin, mutta ei yksikään lapsista, mistä hän päätti, ettei kenelläkään heistä ollut Marit Stöenin kanssa mitään tekemistä.

Polku oli kulunut itse kiveen, paikoitellen paranneltuna askelmalla tai parilla, toisin paikoin taas kallioon kiinnitetyillä portailta. Tie kiersi oikealle ja vasemmalle, vasemmalle ja oikealle; ei ollut neljääkään taloa samassa rivissä. Ja kuinka eriskummaisista olivatkaan monet niistä! Niin, olipa joukossa sellaisiakin, jotka oikeastaan olivat lautavajalla lisättyjä laivankeittiöitä. Monissa taloissa oli toisen huonekerran portaat talon ulkopuolella, joissakin ne olivat jälkeinpäin rakennetun kuistin katolla. Useat talot olivat siten rakennetut, että alakerran ulko-ovi oli länsipuolella ja raitti siellä oven tasalla, mutta yläkerran uloskäytävä itään päin, sillä sielläkin oli tie oven tasalla.

Melkein kaikissa taloissa oli merkillisiä lisäkkeitä, enimmäkseen poikki sahattuja veneitä pystyyn nostettuina; mutta oli kattoinkin lautaseinien tai muurattujen alusien päälle kumolleen

sovitettuja veneitä. Pieniä kasvismaakaistaleita pujottelihe kaikkialla, usein mitä mahdottomimmissa paikoissa, missä ne saattoivat olla tuskin kahden kämmenenkään levyisiä. Kirpeä töryn haju, jota kuitenkin miellyttävästi heikensi tervan katku, leijaili vuorella, ennenkuin hajautuen nousi kuin hyötyisä uhrituoksu pyhätaivaalle, – näillä maailman kulmilla vallitsevan olosteluvapauden mukaisesti.

Alhaalla rannassa vilisevän lapsilauman kohu kaikui kuin tasainen kellojen pauhu, jota silloin tällöin vihloi jokin kimakka ääni; joku kukko kiekui, joku satamassa maleksiva laivakoira saattoi luskuttaa ohitse soutavalle veneelle ja saada vastauksen toiselta villaturkilta, joka kavahti koivilleen täällä ylhäällä. Muuten oli aivan hiljaista; he kuuluivat vain omien askeltensa rauskahteleavan kivipinnalla ja ylemmäksi päästessään lisäksi kiukkuista lapsen kirkunaa. Tomasine katseli saarten ja salmien yli aina ulapalle asti, joka kaukana alhaalla päilyi kirkkaana kuvastimena. Kaupungin kaduilla näyttäisi joku yksinäinen kävelijä ja toisin paikoin pieniä lapsiryhmiä, mutta ne olivat niin etäällä, ettei mikään ääni voinut sieltä tunkeutua tuon ihan alla kohisevan meurun läpi tänne ylös. Oikealla näkyi kartano, joka juuri lähetti ensimmäisen haikunsa keittiön savutorvesta. Täällä hänen ympärillään olivat kaikki savutorvet jo aikaa tuprunneet; kaupungissakin elpyi vähitellen yksi ja toinen toimintaan.

Päivä oli lämmin; he ponnistelivat ja hikoilivat vuoren kupeella, ja hän ajatteli niitä, jotka raskaasta työstä joka ilta nousivat nämä kaksikymmentä tai kolmekymmentä, ehkä viisikymmentäkin portaikkoa ylös illalliselleen, puunhakkuuseensa ja vuoteellensa.

Hän ei kohdannut ainoatakaan ihmistä, mutta hän näki joitakuuta, enimmäkseen vanhoja ukkoja imeskelemässä piippuaan kynnyksillä istuskellen; työmiehet kai nukkuivat ennen sunnuntain puolipäivällistä, naisväki liesien ääressä askarteli. Siellä täällä näkyi sentään joku joutilas tyttö istumassa portailla ja juttelemassa toisen kanssa, joka oli kaikesti tullut illan hauskuttelusta sopimaan. Tai joku nuori meripoika saattoi piippu suussa ja kädet taskuissa nojailta seinustalla puhellen tytön kanssa, joka häveliäänä seisoi hänen edessään. Hiukan yli puolitien päästyään hän tapasi joukon tyttöjä ja poikia, enimmäkseen puolikasvuaisia, lojumassa ja istumassa ison paaden ympärillä. Ei mitään mellastusta, ei edes puhelua; hän ei heistä tiennyt, ennenkuin oli ihan heidän lähellään. Pahimassa löyhkässä he siinä oleilivat, mutta se ei tuntunut heitä häiritsevän. Mitä hommaa saattoikaan heillä olla? Mikään ei ilmaissut sitä. Hän kysyi heiltä tietä. Jotkut kohottausivat hiukan; yksi ainoa vanhempi vastasi, osoittaen punaista taloa, jossa oli valkoiset ikkunalaudat. Tomasine oli juuri puhdistanut kakkulansa ja silmäili nyt taloa; mutta hän näki myöskin selvästi kaikkien kasvojenilmeistä, että jok'ainoa tunsivat hänet, että jok'ainoa oivalsi, mitä hän Stöan muorista tahtoi. Mutta yksikään ei hiiskunut mitään; kuitenkin hän kuuli hiukan tirsakunaa ja supattelua, kun oli ehtinyt edemmäksi.

Hän kysyi Bergiltä, mitä kummaa he saattoivat puuhata, kun olivat noin hiljaisia, ja Berg arveli, että pojat pelasivat korttia ja tytöt katselivat. Mutta oli juuri aamusaarnan aika, niin että he piilottivat kortit silloin, kun vieraita meni ohitse. Tomasine johtui ajattelemaan, mitä eroa oli pienen norjalaisen kaupungin työkansan ja ulkomaisen suurkaupungin alhaisen välillä, ja palautti mieleensä monia muistoja. Mutta tämän ohella häntä ajattelutti jokin muukin, jokin vastenmielinen; se ei tahtonut heittää rauhaan; – hyväinen aika, mitä se oli? Niin, se oli tuo ylhäältä mäeltä kaikuva kiukkuinen lapsen kirkuna. Nyt lähemmäksi tultuaan hän tunsivat sen, se toi tuskaa mukanaan; sehän oli hänen poikansa vanhaa jollotusta! Niin, sitä se oli! Siinä määrin sama äänensointu, tahti, tarmo, että se pisti ja vihloi; eihän toki pojan sisar siellä ulvonut häntä vastaan?

Lämmin oli hänen ennestäänkin, ja nyt hän alkoi ihan kuin hehkua. Vanhaa pelkoa tunkeusi häneen heti, sekavia ajatuksia menneiltä päiviltä, taisteluista poikansa kanssa... "Mutta rouva, tähän kävelette liian kovaa!" Andreas Berg sitä huusi alhaalta mäenrinteeltä.

Hän tuskin näkikään Bergiä, kakkulat olivat täyttyneet; hän otti ne nyt nenältään, kuivaili kasvojaan ja niitä, huohotti ja nauroi väkisinkin. Berg tuli verkalleen ylös. Lapsenporu pysyi kuitenkin ennallaan, mutta nyt järjilleen tultuaan hän älysi, että se tuli ylempää, kun taas Marit Stöenin talo,

punainen talo valkoisine ikkunalautoineen, näkyi melkein hänen edessään mäessä *vasemmalla*; se oli isoin täällä ylhäällä, ja olihan se osoitettu hänelle, hän ei voinut erehtyä. Hän tunsi mielensä ihan keventyneeksi, kun lähti astumaan sitä kohti.

He eivät päässeet sinne suoraan, vaan heidän piti tehdä kierros ja tulla takaisin pitkin Marit Stöenin ryytimaan aitaa, joka oli maalattu sekin, jos kohta jo jokseenkin kauan sitten. Talon kaksi ikkunaa olivat merelle päin; täältä avautui suurenmoinen näköala. Mutta ovi oli päätyseinässä vasemmalla; sen ulkopuolelle oli rakennettu kuisti, johon johti pari porrasastuinta.

Ihan hiljaista sisällä ja ulkona, mutta lastenhälinä alhaalta ja lapsenkiukku ylhäältä kohtasivat toisensa ilmassa. Kasvismaa, jota myöten he kulkivat oli laajin, jonka he olivat vuorella nähneet. Oikeastaan ei se eikä talo ollut sellainen, mitä nimitetään "vauraaksi", mutta täällä oli siistiä, tai miksi sitä sanoisi... Tomasine ei heti löytänyt oikeata määritelmää, sillä nyt hän näki tummatukkaisen, vilkaskatseisen, ihmettelevän lapsen, joka juuri nousi kynnykseltä helmassaan, jotakin minkä hän hellitti livahtaakseen sisälle tupaan. Heti jälkeenpäin näyttäisi vanhanpuoleinen, pitkä nainen, jolla oli vielä suorimaton tumma tukka ja vielä pesemättömät kauniit, älykkäät kasvat. Vaimo tunsi paikalla Tomasinen, joka nyt nousi ylös portaita kuistille. Vaimo hymyili. "Tuleeko rouva siis meille?" sanoi hän.

Tomasinen piti taas puuhata ainaisten kakkulainsa kanssa. Ja hänen asettaessaan niitä nenälleen oli vaimo järjestänyt tuvassa niin paljon kuin oli voinut, sillä tyttönen riippui hänen liepeissään molemmin käsin, aina pysytellen poissa vieraan näkyvistä, kiepahtipa vaimo minne päin tahansa. Andreas Berg jäi ulkopuolelle.

Marit Stöen pyyteli anteeksi, että täällä oli niin siistimätöntä. Hän teki sen miellyttävällä äänellä ja luontevasti. Olihan jo puolipäivä lähenemässä, joten täällä pitäisi olla toisin, puheli hän, mutta täällä oli edellisenä iltana ollut tanssihuvien tapaiset; "nekös malttaisivat vähällä heittää". Ei hän voinut rouvaa kamariinkaan pyytää, sillä *siellä* oli vielä kehnompaa, hän nauroi. Hänellä ei ollut aivan vähäisiä tuloja tuvasta ja kahvin myynnistä, hän lisäsi. Tupa oli tilavin tällä vuoren kulmalla, ja "vuori on ikäänkuin kahtia jaettu, sillä tämänpuolelaiset eivät tahdo olla missään tekemisissä tuonpuolelaisten kanssa", hän naureskeli.

Tomasine Rendalen oli istunut, mutta kun hänen piti ryhtyä silmäilemään ympärilleen tuvassa, huomasi hän kakkulain taaskin tehneen tenän; hänen oli kai tullut lämpimämpi kuin hän tiesikään. Näitä pyyhkiessään hän kysyi lapsen äitiä. Vaimo vastasi, että "Petrea" oli naimisissa.

"Naimisissa?"

"Niin, perämies Aslaksenin kanssa." Hän oli perin kelpo poika, vakuutti vaimo, "joka viimein tahtoi hänet". He eivät enää asuneet täällä, hän kertoi ja selitti juurta jaksan, millaisissa oloissa he elivät; Aslaksen saisi pian laivan.

Lapsi pilkisti silloin tällöin mummon liepeiden takaa, ja joka kerta Tomasine tarkasteli häntä. Hänellä oli tumma pörrötukka, ihan kuin mummolla, ja hän oli muuten sekoitus John Kurtia ja sitä, joka seisoi hänen edessään, – sekoitus, joka vaikutti – niin, hän ei voinut sille mitään: se vaikutti vastenmielisesti. Ja kuitenkin lapsi oli kaunis. Silmät olivat Kurtin tuimat silmät, siitä ei ollut epäilystäkään, mutta silti niissä oli jotakin nauravaa.

"Lapsi jää siis sinun luoksesi?" kysyi Tomasine ja osoitti päivän varjollaan sinne päin, mihin tämä oli kätkeytynyt.

"Niin, lapsesta on kylläkin huolta pidetty", vastasi mummo, saaden käsiinsä pienokaisen pään. "Ensiksikin John Kurt maksoi Petrealle, oitis kun hän onnettomuuteen joutui, ja toimitti niin prameat ristiäiset, että ihan hävettää. Ja sitten hän antoi sille sadan taalerin säästöpankkikirjan, ja isän kuoltua se sai samanlaisen lisää, jossa oli toinen mokoma."

Ja Marit Stöen itki. Itki kiitollisuudesta, kun John Kurt oli omalle lapselleen antanut kaksisataa taaleria. Tomasine ei tähän hetkeen asti ollut aavistanutkaan sellaista asiointilaa. "Onko teillä niistä rahoista vielä jäljellä?"

"Onko meillä niistä rahoista vielä jäljellä?" nauroi Marit. "On toki! Pikku pahainen ei toden totta olisi voinut niitä kaikkia kuluttaa, eihän, lapsonen?" Hän nauroi, sai taas kiharapään käsiinsä ja veti sen esille, mutta lapsi livahti jälleen heti taakse.

"Eikö lapsi ole kovin tiellä, kun sinä olet yksinäsi ja joudut tekemään työtä?"

"Eipä vainkaan. Me emme pidä kovinkaan suuresti lukua, emme. No, istukoonpa nyt siinä", hän sanoi ja kääntyi puolittain, hymyillen katsellakseen takanaan kyyröttelevää lasta.

"Onko hän helppo vaalia? Eikö hän ole kiukkuinen?"

"Hoo, parahiksi", nauroi Marit; "on se muuten hauskakin, raukka". Nyt hän veti lapsen väkisin esille, mutta pienokainen rimpui vastaan. "No, älähän nyt ole niin höperö!"

Mutta Tomasine ei välittänyt joutua lähempään kosketukseen lapsen kanssa, vaan nousi sen vuoksi ja silmäili ympärilleen tuvassa. Savuhormi oli perällä kamarinpuoleisessa nurkassa; ikkunan ääressä oli pöytä ja sillä aamiaisen rippeitä, kahvikuppi ja puuronpalasia sisältävä maitokulho. Vastapäisellä seinällä, siis savuhormin ja sen seinän välillä, jossa ovi oli, riippui joitakin valokuvia ja kiinni naulattuna pari maalausta. Valokuvat esittivät kai Aslaksenia ja Petreaa – rouva Rendalen astui katsomatta niiden ohi; maalauksista toinen kuvasi isoa laivaa täysissä purjeissa, toinen Ranskan uutta keisaria ja keisarinnaa. Jälkimmäisestä ei Tomasine vielä ollut mitään kuvaa nähnyt, joten hän siirtyi sitä silmäilemään. Isonenäinen keisari näytti olevan neljänkolmatta vuoden vaiheilla, hänen puolisonsa oli puolialaston, mutta hän oli kuitenkin hyvin viaton pikku tyttönen, tuskin kuudentoista vuoden iässä.

"Ne ovat sellaisia, joita käydään kaupalla", selitti Marit. "Minusta tuntui hupaiselta saada keisarinna seinälle, sillä eihän hän ikäänkuin ollut syntynyt sellaiseen. – Niin, eikäpä keisarikaan."

Tomasine, joka nyt oli tullut avoimen oven kohdalle, kysäisi: "Mutta,

Herra armahda, kuka se on tuo lapsi, joka kirkuu lakkaamatta?"

Marit nauroi: "Hoo, se on Lars Tobiassenin poika, se."

"Hän ei tee muuta kuin kirkuu, hän", kuului äkkiä pienokaisen ääni mummon liepeiden takaa; hän oli innoissaan pistäytynyt ihan esille. Mutta omaa ääntänsä kauhistuessa hän nyt pisti päänsä isoäidin liepeisiin.

"Tunteeko rouva Lars Tobiassenia?" kysyi Marit.

Tomasine kävi tarkkaavaksi. "En. Mikä hän on?"

"Sitä ei ole helppo sanoa", vastasi Marit, "sillä se on niin monta lajia. Se vasta on kova juomaan. Nyt viimeksi kuuluu ruvenneen teurastajaksi. Sanovat, ettei siinä ammatissa pidetä kovinkaan tarkalla... Eikö rouva ole sitä koskaan nähnyt?"

"En; mutta miksi sitä kysyt?"

"Voi, saanenkokhan sitä sanoa?" Hän silmäili Tomasinea veitikkamaisesti.

"Mikä estäisi?"

"Niin, minähän sanon vain, mitä muut sanovat, minä. *Minä* en sitä suinkaan ole keksinyt!" nauroi hän. "Mitä sitten?"

"Sanovat, että se on Kurt, sekin; niin, ei näitä viimeisiä, mutta hiukan etäämpää." Hän näki sanojensa vaikuttavan Tomasineen ja lisäsi nokkelasti: "Ehkä se on pelkkää lorua. Se ei ole vähääkään niiden näköinen, jotka minä olen nähnyt. Tämä on oikea tappelupukari, tämä näin."

"Semmoisia ovat jotkut Kurtitkin kyllä olleet", vastasi Tomasine, sanoakseen jotakin, ja hän astui ikkunaan katselemaan ulos.

"Niin, kyllä olen kuullut", sanoi Marit; "niitä kuuluu olevan ikäänkuin kahta lajia, toiset paksuja ja mustia ja toiset taas luisevia. Mutta hyviä ne ovat sentään olleet, – useimmat niistä. Sanokoot ihmiset mitä sanovat, mutta köyhää kansaa kohtaan –", hänen kätensä tavoitti lasta.

Tomasine oli samassa kääntynyt ja teki nyt merkin Maritille. Ikkunasta he näkivät kasvismaan aidan takana joukon väkeä; siellä seisoivat myöskin Andreas Berg, ja hän puhutteli muutamia heistä, kenties pidättääkseen heitä siellä, jotta he eivät olisi tunkeutuneet ovelle. Ne olivat enimmäkseen puolikasvuisia, ja Tomasine näki heidän olevan samoja, joiden ohitse hän oli tuolla alhaalla tullut, –

jotka olivat lojuneet ja istuneet paaden ympärillä; kenties niitä oli tullut lisääkin. Kaikki seisoivat tähytellen ikkunaan päin.

"Hei, mitkäs markkinat tässä tulee!" sanoi Marit.

"Näetkö tuota vaaleakiharaista, repaleista poikaa?" tiedusti Tomasine.

"Kyllä, näkeehän tuon." Tomasine kuuli äänestä, että Marit tiesi, mitä Tomasine tahtoi tietää. "Sehän on nuoren konsuli Fürstin poika, se; ei se sitä isäkseen valehtele, eipä vain", – ja se oli totta, sillä noiden vaaleiden, kiharaisten hiuksien ja noiden nauravien silmien kanssa oli Tomasine tanssinut monta, monta kertaa. Hän sävähti hehkuvan punaiseksi. "No, hyvä Jumala, eihän rouva sille mitään mahda."

"Mutta nyt kysyn *minä* rouvalta. Tunteeko rouva tuota tyttöä tuolla, joka seisoo ja pitää liepeitensä koossa käsillään? Hän on kai repinyt helmanauhansa, raukka, ... tuo tuolla taempana, melkein pelkkä paita yllään – jonka tukka ei ole keltainen eikä punainen ja joka on niin tavattoman valkeapintainen? Katsokaa, *tuo* tuolla! No, eikö rouva voi nähdä, mikä *se* on?" – Sen oli Tomasine nähnyt jo aikaa sitten, suurista ulkomaisista opistoista oli hänellä pitkällinen harjaannus tuntea vanhempia lapsista ja lapsia vanhemmista; mutta hän oli vaiti. "Niin, siinä on niin täysi röökynä Engel kuin missään näkee, onpa vaimenkin!" nauroi Marit; "vaikk'ei tuo kahisekaan silkissä". Tomasine vetäytyi pois ikkunasta. Marit nauroi, eikä nyt ilman häijyyttä. "Onpa hiukan sekavaa oltavaa täällä vuorella."

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.